

start **Putovanja**

mjesečnik za turizam i zaštitu okoliša

Broj 34

www.bhputovanja.com

BESPLATNO

SVIJET NAŠE PROŠLOSTI

Mali muzej Bosne i Hercegovine

Zlatko Puntijar iz Zagreba

Vlasnik najmanje kuharice na svijetu

ČUVAJ OKOLIŠ

PROGRAM „ZELENI EKONOMSKI RAZVOJ“

Energijska efikasnost, čistiji okoliš i ušteda novca

Kroz kampanju „Lajk za pametnu energiju“, u okviru petogodišnjeg programa „Zeleni ekonomski razvoj“, provedeno je niz aktivnosti, između ostalog edukativne radionice i događaji, medijska kampanja i nagradni natječaj, sve u cilju edukacije javnosti o načinima uštede energije ● Racionalnije korištenje energije ne utiče negativno na kvalitet života već se time doprinosi zaštiti životne sredine, finansijskoj uštedi, otvaranju „zelenih radnih mjesta“ i osiguravanju bolje sadašnjosti, ali i budućnosti za generacije koje dolaze

Početkom ovog mjeseca je u Sarajevu upriličena ceremonija proglašenja pobjednika nagradnog natječaja „Lajk za naučnu ekipu“. U natječaju su učestvovali učenici osnovnih i srednjih škola sa područja Bosne i Hercegovine, koji su prijavili zanimljive, naučne, grupne projekte ili eksperimente na temu pametnog korištenja energije, energijske efikasnosti, obnovljivih izvora energije ili zaštite okoliša. Od 34 prijave iz

cijele BiH, žiri je najboljima proglasio projekte učenika osnovne škole „Branko Radičević“, iz Banje Luke, i JU „Gimnazija Gradiška“ iz Gradiške, koji su za ideju, rad i zalaganje nagrađeni vrijednim nagradama.

- Drago nam je što smo pobijedili u ovom natječaju i što smo pokazali svoju ideju i pokušali podići svijest kod ljudi. Čitav tim je radio naporno kako bismo od jedne obične ideje napravili nešto što

je pobijedilo na ovom natječaju i sretni smo zbog prilike koju smo iskoristili - kazao je Dejan Vukadinović, predstavnik pobjedničke ekipe iz OŠ „B. Radičević“.

LJEPŠA BUDUĆNOST ZA SVE

Predstavnica UNDP-a, Asja Herenda, istakla je da su učenici kroz projekte pokazali inovativnost i kreativnost koja se može primjenjivati u svakodnevnom životu:

- Izuzetno mi je drago vidjeti da je veliki broj mladih ljudi zainteresovan za teme koje se tiču njihove budućnosti. Edukacija i promocija energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije veoma je važna, naročito za mlade osobe, kako bi se doprinijelo pozitivnim promjenama u ponašanju, efikasnijoj potrošnji i korištenju obnovljivih izvora energije. Sve to rezultira zaštitom okoliša, uštedi i ekonomskom razvoju BiH, te ljepšoj budućnosti za sve nas. Nagradni natječaj „Lajk za naučnu ekipu“ realiziran je kroz kampanju „Lajk za pametnu energiju“, kao jednu od aktivnosti u okviru petogodišnjeg programa „Zeleni ekonomski razvoj“ (Green Economic Development - GED), koji u BiH implementira Razvojni program Ujedinjenih nacija (UNDP), u saradnji sa Švedskom ambasadam u BiH, Fondom za zaštitu okoliša Federacije BiH i Fondom za zaštitu životne sredine i energetsku efikasnost Republike Srpske. Projekat ima za cilj kreirati povoljno okruženje za investiranje u infrastrukturne projekte i poboljšanje energetske efikasnosti uz kreiranje „zelenih radnih mjesta“.

- Učešćem u ovom natječaju željeli smo da unaprijedimo svijet koji imamo i da se više pažnje obrati na uštedu električne energije. Mislim da je tema našeg projekta skladištenje električne energije u vidu vodonika zapostavljena i inače je osjetljiva, pa smo se na to i bazirali - rekao je učenik Mihailo Prpoš, iz „Gimnazije Gradiška“.

Na održanoj ceremoniji predstavljeni su i dosadašnji rezultati programa „Zeleni ekonomski razvoj“, te je rečeno da su u protekle dvije godine izvršene obuke za energetske profesionalce u BiH i da je implementiran sistem praćenja potrošnje u preko 1.500 javnih objekata sa ciljem institucionalizacije energetskog menadžmenta. Realizirani su infrastrukturni radovi poboljšanja energetske efikasnosti na 42 javna objekta u BiH (34 objekta u FBiH), čija je ukupna vrijednost iznosila preko pet miliona KM. Objekti na

PROFESOR ATOM

Glavni protagonist informativno-edukativne kampanje „Lajk za pametnu energiju“, koja se provodi u okviru petogodišnjeg programa „Zeleni ekonomski razvoj“, animirani je lik Profesor Atom. Profesor Atom je strastveni ljubitelj prirodnih nauka i pametne upotrebe energije. On vrijedno radi svakoga dana u svojoj laboratoriji kako bi pronašao nove načine za što bolje korištenje energije, čime će se osigurati da na planeti bude dovoljno energije za sve još puno godina. Uvažavajući sve veći utjecaj društvenih mreža na internetu, na fejsbuku i titeru je otvoren profil Profesora Atoma, koji sa prijateljima razmjenjuje informacije, korisne i zanimljive linkove, raspravlja o temama vezanim uz energetske efikasnosti te pruža savjete koji nam mogu pomoći da smanjimo stakleničke gasove koje svako od nas lično proizvodi. Veliki broj savjeta Profesora Atoma može pomoći da uštedimo novac, poboljšamo kvalitetu vazduha i zaštitimo okoliš. Profesor Atom je i glavni lik videospotova koji za cilj imaju upozoriti građane na najčešće greške pri korištenju energije, pružiti savjete za odabir energetske najefikasnijih uređaja i opreme pri izgradnji njihovih domova, te ih upućuje na najvažnija rješenja za povećanje energetske efikasnosti životnog prostora. Videospotovi su dostupni na Youtube kanalu „Lajk za pametnu energiju“. Profesor Atom se u proteklom periodu družio i sa školarcima širom Bosne i Hercegovine, te ih na zabavan način učio o pametnom korištenju energije, dijelio im savjete i brošure, te ih nagradio poklonima i certifikatima. Tom prilikom, predstavljao je i interaktivnu igricu „Lajk za pametnu energiju“, zahvaljujući kojoj na zanimljiv i zabavan način mogu otkriti sve načine štednje energije. Igrica je dostupna na www.lajkzapametnuenergiju.ba.

kojima su provedene mjere su škole, vrtići, zdravstveni objekti, općine i socijalne ustanove. Podaci iz detaljnih energetskih pregleda pokazuju da je, kroz navedene infrastrukturne radove u Federaciji BiH do sada uštede-

HARBINJA

Glavni razlog za provođenja infrastrukturnih mjera energetske efikasnosti u obrazovnim i zdravstvenim ustanovama su direktne uštede u općinskim i kantonalnim budžetima, ekonomska i ekološka održivost

no više od 6.500.000 kWh na godišnjem nivou i kumulativno je smanjena emisija CO₂ za 2800 tona godišnje.

PREDNOSTI ODGOVORNE POTROŠNJE ENERGIJE

U okviru kampanje „Lajk za pametnu energiju“, realizovane su brojne aktivnosti kojima se građanima, sa posebnim akcentom na mlade osobe, ukazalo na važnost efikasnijeg korištenja energije sa ciljem ekonomskog i socijalnog razvoja i očuvanja životne sredine. Organiziranjem edukativno-zabavnih događaja u gradovima širom BiH, nastojalo se da se djeci i mladima prenesu ključne poruke o važnosti pametne upotrebe energije, kako bi se doprinijelo uspostavi pozitivnih navika u društvu. U 15 osnovnih škola u BiH su u 2015. godini održane i kreativne radionice sa učenicima petih razreda, sa ciljem da se podstiče njihova komunikacija, druženje i timski rad, te da se kroz igru i zabavu educiraju o pametnoj upotrebi energije i značaju iste za unapređenje kvalitete života, zaštitu okoliša i održivu budućnost.

Zaštitno lice kampanje, **Profesor Atom**, na ovim događajima dijelio je korisne savjete i brošure „200 EE savjeta“ i „Prihvatite izazov težak jednu tonu“ na temu efikasnije upotrebe energije, zahvaljujući kojima građani mogu dati svoj doprinos stvaranju energetske održivosti, poboljšanju životnih standarda, zaštiti okoliša i uštedi novca.

Mališani su, zajedno sa svojim roditeljima, učestvovali u kvizu znanja „Znanjomat“, bili nagrađivani zanimljivim nagradama i edukativnim materijalima na temu efikasnije upotrebe energije.

Istaknuto je da je za ekonomski i socijalni razvoj potrebno kontinuirano informisati djecu i odrasle o prednostima koje ima odgovorna upotreba energije. U tom smislu, veoma je

Ekipa iz Banje Luke

važno javnost informisati o načinima uštede energije, te im ukazati na činjenicu da racionalnije korištenje energije ne utiče negativno na kvalitet života već se time doprinosi zaštiti životne sredine, finansijskoj uštedi, otvaranju „zelenih radnih mjesta“ i osiguravanju bolje sadašnjosti, ali i budućnosti za generacije koje dolaze.

Voditelj sektora za energiju i okoliš u UNDP, **Sanjin Avdić**, kaže da se na ovaj način, osim što se ostvaruju finansijske uštede, doprinosi unapređenju životnih standarda.

- U cilju postizanja održivog razvoja potrebno je kontinuirano informisati i educirati građane, sa fokusom na mlade osobe kako bi budućim generacijama obezbijedili sigurniju i ljepšu budućnost - ističe Avdić. Direktor Fonda za zaštitu okoliša Federacije BiH **Safet Harbinja** smatra da je pitanje povećanja energijske efikasnosti, kao i upotrebe energije iz obnovljivih izvora, interes ci-

BERGSTRÖM Većina javnih zgrada u BiH koristi sisteme grijanja koji „sagorijevaju“ i energiju i budžetska sredstva

jele zajednice.

IMPULS ZA EKONOMSKI RAZVOJ

- Činjenica da se program „Zeleni ekonomski razvoj“ provodi do 2018. godine poticaj je za stvaranje dugoročne strategije i programa razvoja kada je oblast energijske efikasnosti u pitanju. Već sada radimo na kreiranju uvjeta, kvalitetnih zakonodavnih okvira i održivih finansijskih mehanizama (revolving fond), kako bismo postavili temelje za povećanje finansiranja u inicijalnim fazama stvaranja tržišta investiranja u energijsku efikasnost za općine, gradove, privredne subjekte i fizička lica - kaže Harbinja. Kao glavni razlog za provođenja infrastrukturnih mjera energijske efikasnosti u obrazovnim i zdravstvenim ustanovama, Harbinja navodi direktne uštede u

Ekipa iz Gradiške

PROJEKTI U UŽEM KRUGU NATJEČAJA

Učenici čiji projekti su ušli u uži krug natječaja i koji su prezentirali svoje radove su iz: OŠ „Branko Radičević“, iz Banja Luke, OŠ „Harmani 1“, iz Bihaća, OŠ „Zalik“ i „Marin

Držić“, iz Mostara, JU „Gimnazija Obala“, iz Sarajeva, JU MSŠ „Bužim“, iz Bužima, JU SŠC „Nikola Tesla“, iz Broda, i „Gimnazija Gradiška“, iz Gradiške.

općinskim i kantonalnim budžetima, ekonomsku i ekološku održivost.

- Energetsku obnovu, kroz ovaj program, provode domaće projektantske, konsultantske i građevinske fir-

me, što je impuls za ekonomski rast, očuvanje postojećih i otvaranje novih „zelenih“ radnih mjesta, naročito u ranjivom građevinskom sektoru - kaže Harbinja. Srđan Todorović, direktor Fonda za zaštitu

me, što je impuls za ekonomski rast, očuvanje postojećih i otvaranje novih „zelenih“ radnih mjesta, naročito u ranjivom građevinskom sektoru - kaže Harbinja. Srđan Todorović, direktor Fonda za zaštitu

životne sredine i energetske efikasnost RS, također napominje da je važno građanima ukazati da efikasnije korištenje energije ima za rezultat manje trošenje novčanih sredstava u domaćinstvima, školama i brojnim organizacijama.

- Osim toga, pametna upotreba energije i energetska održivost doprinose i zaštiti životne sredine, a to je veoma važno za zdravlje i sretniju budućnost svih nas, prvenstveno naše djece - kaže Todorović. Kancelarka u Agenciji za razvojnu saradnju pri Ambasadi Kraljevine Švedske u Sarajevu, **Marie Bergström**, ističe opredijeljenost Vlade Švedske za dugoročnu podršku unapređenju zaštite životne sredine, smanjenju negativnog uticaja na klimatske promjene i ekonomskom razvoju u Bosni i Hercegovini.

- Većina javnih zgrada u BiH koristi sisteme grijanja koji „sagorijevaju“ i energiju i budžetska sredstva - kaže ona i dodaje da je upravo zbog toga, pored ulaganja u infrastrukturne mjere energetske efikasnosti, vrlo važno educirati građane, ali i donosiocima odluka, o sistematičnom upravljanju energijom i time uticati na pozitivne promjene u njihovom ponašanju, racionalnoj potrošnji energije, korištenju obnovljivih izvora energije i zaštiti životne sredine. Više informacija o programu „Zeleni ekonomski razvoj“ možete pronaći na web-stranici www.ba.undp.org, www.fzofbih.org.ba, a sve o kampanji „Lajk za pametnu energiju“ i na facebook stranici namijenjenoj mlađoj populaciji www.facebook.com/Profesor.Atom

JUTRO SA NAJAKTUELNIJIM TEMAMA I GOSTIMA

NOVI DAN

Radnim danima **od 8:00 do 10:00**

telemach

POZICIJA 1

total TV

net tv. plus POZICIJA 6

KABLOVSKA
TELEVIZIJA IHS

POZICIJA 48, 51

n1info.com

SARAJEVO OSIGURANJE

**SRETNNA I USPJEŠNA
NOVA 2016. GODINA!**

Mali muzej Bosne i Hercegovine

U blizini poznate Aleje ambasadora u Sarajevu, na površini od oko petstotina kvadratnih metara, nalazi se neobičan objekat - ne toliko po svojoj vanjštini koliko po onome što krije u svojim njedrima: autentične replike stečka iz Radmilje, čuvenog Sebilja, trodimenzionalno porodično stablo dinastije Kotromanića, minijatura bosanske avlije... mali i autentični svijet bogate i duge bosanske istorije koji u ovom prostoru već dugi niz godina polako, dio po dio slaže Džemal Šurković, čovjek koji je sve ovo i osmislio

PIŠE: Zdravko Čupović zdravko@startbih.info

Narod koji se odrekne svoje prošlosti, nema se čemu nadati ni u budućnosti", poznata je izreka, koja baš i nije u fokusu većine Bosanaca i Hercegovaca. Srećom, među njima definitivno nije Džemal Šurković, osnivač i vlasnik Malog muzeja Bosne i Hercegovine u Sarajevu.

KOTROMANIĆI BDIJU NAD HILJADU GODINA BOSNE

Duže od sedam godina, ne žaleći ni vremena, ni novca, ni ličnog truda Šurković polako i detaljno, realistično i autentično na petsto kvadratnih metara restaurira i slaže dijelove bogate i duge bosanske istorije. - Htio sam da napravim nešto autentično u ovoj državi, nešto trajno. Nešto za sve one koji ne znaju šta je Bosna i koji

za Bosnu znaju samo putem ratnih izvještaja ili kroz Dejton. Kada dođu ovdje vidjet će da je ovo država koja je stara više od hiljadu godina. Ovo je za sve one koji negiraju ili one koji ne znaju da nauče da je Bosne bilo i da će je biti još dugo poslije nas. Osim toga, ovdje je prikazana i multikulturalnost koja je na ovim prostorima prisutna vijekovima. To potvrđuje i Povelja Kulina Bana, Ahdnama...

foto: Haris Čalkić

▶ AMBASADORSKE PLOČICE

U Muzeju je već dugo vremena prisutna neobična tradicija da svaki ambasador u BiH zalijepi pločicu sa svojim imenom na jedan od potpornih stubova.

- Svaki ambasador, koji dođe u Sarajevo, dođe i u Muzej, pogleda istoriju Bosne, zalijepi svoju pločicu i ona ostaje trajno. To je krenulo za vrijeme tadašnjeg načelnika Fehima Škaljića, koji je bio inicijator cijele ideje Aleje ambasadora. Nakon sadnje drveća u Aleji, on je onda počeo dovoditi ambasadore i ovdje da vide objekat. Tada je nekako i krenula tradicija postavljanja pločica. Do sada je oko 100 ambasadora stavilo svoju pločicu - kaže Šurković.

potiče iz turske i jevrejske kulture. Koliko god fascinantna bila sama vrata, ona su samo drvena membrana koja dijeli spoljni i uglavnom nemarni savremeni svijet, od fascinantnog Džemalovog istorijskog vremeplova kojeg godinama pravi.

Već po ulasku i stupanju na ugravirani bosanski čilim na podu, kao u dječijoj bajci pažnju vam brzo odvlače drugi eksponati. Prvi je svakako dvije i po tone teška replika stečka iz Radimlja kojeg jednostavno ne možete da ne dotaknete.

Njemu ćete se zapravo detaljnije vratiti nešto kasnije, jer prizor sa desne strane ostavlja bez daha i one koji znaju kontrolisati svoje emocije.

Sedam i po metara visoko trodimenzionalno Porodično stablo dinastije **Kotromanića**, sa slikama svih članova te grbom i slikom grada Bobovca izaziva

Akademijski vajar Admir Halilović

▶ PRIJEM POVODOM DANA NEZAVISNOSTI

Naši sagovornici najavljuju da će povodom 1. marta, Dana nezavisnosti, u Muzeju biti organizovan prijem i zabava, na koji će pozvati i državne zvaničnike. -Mi smo već radili i proslavu godišnjice rođenja Kulina Bana 29. avgusta u krugu prijatelja. I za vrijeme SFF-a smo imali dane otvorenih vrata i slobodan ulaz. Potencijali Muzeja su zaista veliki. Zapravo, paradoks je da su mnoge turističke agencije same izrazile interes da dovode turiste ovdje, a iz turističke zajednice nema nikakvog interesa - začuđen je Šurković.

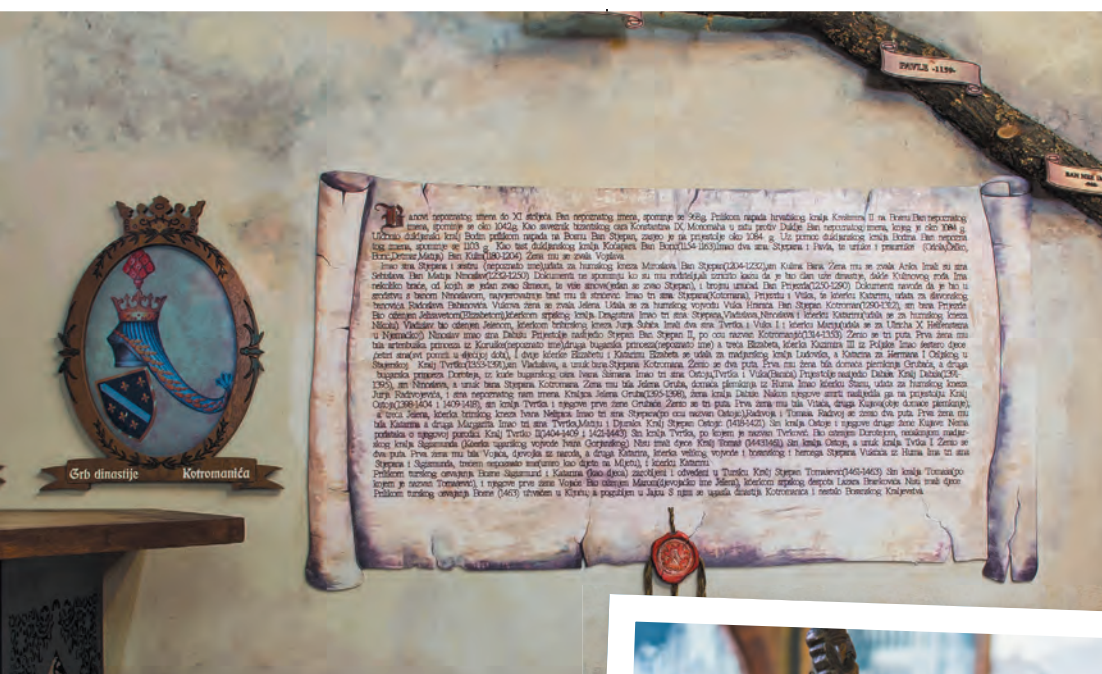

- pojašnjava nam Šurković prije nego će nam otvoriti velika muzejska vrata, napravljena od marbel drveta izrezabrena alhambra vezom koji

va duboko strahopoštovanje. Samo jedan pogled na ovaj eksponat govori više o istoriji Bosne nego mnoge pisane riječi. Kao što su nesporno i zaslužili, krunisane glave Kotromanića sa visine nadgledaju svaki kutak Muzeja.

Nakon nekog vremena u ovom objektu shvatit ćete da vam se pogled nesvjesno vraća na ovo drvo sve vrijeme vaše posjete i obilaska.

Zidovi kompletne desne strane Muzeja rezervisani su za crno-bijele fotografije starih bh. gradova, a niz se završava

KOTROMANIĆE PRAVILI TRI MJESECA

Očekivano, izrada stabla Kotromanića predstavljala je najsloženiji dosadašnji poduhvat.

- Najkompleksnije za uraditi je bilo Bosansko drvo kraljeva, jer je visoko 7,5 metara i u tri je dimenzije. Radili smo ga od dva hrasta, a teško je više od 2,5 tone. Sjekli smo ga u komadu, pravili iz segmenata tako da djeluje kao da je ovdje niklo. Ispod hrasta je stavljen kamen na kojem je ucrtan grb Kotromanića. To smo radili tri mjeseca. Konsultovali smo naravno i dr. Envera Imamovića, koji nam je dozvolio da napravimo repliku njegovog stabla Kotromanića. On je bio oduševljen idejom. Složen poduhvat je bio i stećak, koji je također težak 2,5 tone. Nije se ništa moglo dizalicom raditi već sve ručno, na mišiće - kaže Šurković, koji i ovom prilikom ističe zahvalnost mnogim prijateljima koji su mu pomogli u ovom zaista istorijskom poduhvatu, a posebno izdvaja pomoć i podršku rahmetli Nusrata Čauševića.

- Mnogo je naravno i pohvala, ali ponajviše pamtim prijatelja Stanka Nuića koji mi je rekao: „Džemo, ti ćeš biti poznat i popularan tek kad umreš jer će društvo možda tek tada shvatiti značaj ovoga što si uradio“ - dodaje Šurković s osmijehom. Za nadati se, međutim, da će se značaj Muzeja prepoznati puno prije, a tome će svakako doprinijeti i stvaranje istoimene nevladine organizacije koja će, prema Šurkovićevim riječima, baštiniti istoriju i demokratiju. Na njenom čelu će također biti Admir Halilović.

kolažom sakralnih objekata grada Sarajeva, među kojima su Careva džamija, Katolička katedrala, Jevrejska sinagoga i Saborna crkva, koje ujedno oslikavaju i multietničku istoriju grada.

MULTIETNIČKO AŠIKOVANJE ISPRED SEBILJA

U nastavku se nalazi replika čuvenog

Sebilja, iza kojeg je i minijatura bosanske avlije sa krovom od čerpića i starim olukom. Dva noseća stuba u centralnom dijelu ukrašeni su motivima bosanskih rukotvorina i bosančicom.

Jedan dio Muzeja je izdignut i do njega se dolazi stepenicama. Na zidovima ovog dijela dominiraju uvećana dva, možda i najvažnija, dokumenta u našoj istoriji: Povelja Kulina Bana i Ahdnama, najstariji pisani dokument o ljudskim pravima.

Opšti prikaz istorije u izdignutom dijelu Muzeja se završava vratima koja vas zapravo uvode u autentičnu bosansku kuću.

- Soba je puna tradicionalnih rezbarija po kojima je Bosna bila poznata, a u starim bogatim bosanskim sobama se najviše kori-

stilo trešnjino drvo. Ovdje imamo starinske ormare, komode, peškune, rezbarene stolove, kaljevu peć... Imamo i starinsku vješalicu koja je stara 150-200 godina, kao i ogledalo slične starosti. To nisu replike već originalni komadi. Među antikvitetima je i jatagan iz tog doba, ali prostoriju ne namjeravamo pretrpavati

stvarima. Predmete sam nabavljao po cijeloj BiH. Rezbarije sam uzeo u jednoj staroj bosanskoj kući koja je bila predviđena za rušenje. Mi smo kupovali sve što nam je odgovaralo, a od toga smo pravili lustere, minderluke tako da rezbarija ostane vječna. Dosta toga je nažalost uništeno u ovoj državi,

Džemal Šurković

neki su bacali, neki nisu ni prepoznali vrijednost i značaj, dok su neki prodavali u bescijenje - kaže Šurković.

Na radovima je već godinu dana angažovan akademski vajar Admir Halilović, a najviše vremena, kako kaže, do sada je utrošio na patiniranje.

- Sada trenutno radim dvije instalacije. Prva je, pored replike sebilja, gdje će biti djevojka u staroj srpskoj nošnji koja sipa vodu sa sebilja i momak u katoličkoj

nošnji koji stoji, gleda je i udvara joj se. Pored njih će biti i mali dječak Jevrej koji se vozi na starom drvenom romobilu. Druga instalacija u bosanskoj sobi koja je autentična muslimanska, bit će dedo koji sjedi na peškunu, mota škiju, a pored njega nana stoji, drži džezvu u ruci i sipa mu kafu u fildžan. Pored toga, sada uvodimo i vodu ispod našeg Principovog mosta. Miljacka će teći, praviti slap i cirkulacijom se ponovo vraćati - otkriva nam

TRAŽI SE ISTORIJSKA GRAĐA

Kako ističu naši domaćini, trenutno im je najpotrebnija arhivska građa o istoriji BiH.

-Imamo veliki stari rezbareni drveni ormar i namjeravamo napraviti biblioteku da svi posjetioци mogu nešto i pročitati o svim bh. gradovima. Planiramo repliku Hagade i mnogih drugih dokumenata do kojih uspijemo doći s originalnim nacrtima. Moraju biti vjerno prikazani i uvećani da svaki posjetilac može lijepo da vidi i pročita. Osim toga, planiramo i prevod pisanih dokumenata na strane jezike - kaže Šurković.

Halilović.

On dodaje da je, uprkos velikom vlastitom iskustvu, i za njega ovo predstavljalo veliki izazov.

- U BiH generalno ima malo stručnjaka koji rade baš ove stvari. Alat je uglavnom isti kojim se inače služim, ali sam se morao dobro posvetiti izučavanju istorije zbog autentičnosti - priznaje Halilović, koji će biti i menadžer objekta. ●

ZLATKO PUNTIJAR, UGOSTITELJ IZ ZAGREBA

Vlasnik najveće privatne zbirke kuharica i najmanje kuharice na svijetu

Zlatko Puntijar godinama sakuplja stare knjige, kuharice, jelovnike, ugostiteljsku opremu - ide po evropskim tavanima, podrumima, buvljim pijacama, učestvuje na svim ozbiljnim aukcijama... Danas je ponosni kolekcionar i vlasnik jedne od najvećih privatnih zbirki kuharica, a posebna zanimljivost je i da je vlasnik najmanje kuharice na svijetu

TEKST I FOTO: Dario Novalić novalich@bih.net.ba

Zlatko Puntijar je rođeni ugostitelj. U punom smislu. Naime, porodica Puntijar u Zagrebu još od 1838. hrani i ugošćava plemiće, predsjednike, crkvene velikodostojnike, političare, biznismene, radnike i sve one koji znaju šta je hedonizam, obožavaju ukusnu hranu i pitku, kvalitetnu kapljicu. Stari zagrebački restoran *Stari Puntijar* poznat je sladokuscima iz cijele Europe. Oni koji drže do dobrog vina ovdje, u privatnom podrumu, mogu držati svoja skupocjena vina ili se, po želji, ugostiti delicijama spravljanim po receptima iz 16. ili 19. vijeka. Naravno, i moderna kuhinja je uvijek spremna da pripravi sve što bi vas zadovoljilo. Valjda je to jedan od razloga zbog kojeg su sve pape koje su posjećivale ovaj dio Evrope objedovali na ovome mjestu. Poslije ugodnog obroka mogli su posjetiti najveću zbirku kuharica na svijetu. Zlatko

KAKO SABLJOM OTVORITI BOCU ŠAMPANJCA

U hotelu Puntijar i restoranu Stari Puntijar nikako vam ne može biti dosadno. Ako želite možete za kratko vrijeme naučiti kako sabljom otvoriti bocu šampanjca. Hrvatska je inače treća zemlja na svijetu koja je, odmah nakon Francuske, počela proizvoditi šampanjac istoga kvaliteta i na isti način kako se to radilo u Francuskoj. No, kada su Francuzi zaštitili ime šampanjac i to prvi put 1891, a drugi put 1991. u Hrvatskoj je on promijenio naziv u pjenušac.

- A što se tiče otvaranja šampanjske boce sabljom... Taj su običaj ovdje donijeli Napoleonovi vojnici, kada su se stacionirali kod Samobora. Imali su oni i boce i otvarače i sve što im je trebalo za normalnu konzumaciju. No, jedne noći su se malo podnapili, isukali mačeve i... Tako je nastao taj stari način otvaranja šampanjske boce sabljom. Nije ništa komplikovano. Naučite za pet minuta... - poručuje Puntijar.

Puntijar, nasljednik i nastavljatelj tradicije duge preko 177 godina, nije proćerdao trud i rad svojih predaka:

- Prije dvije godine smo otvorili i hotel koji se, naravno, zove Puntijar. Nijedna soba nije isto uređena... Imamo stari, očuvani i restaurirani namještaj, stare knjige, preko 700 slika i nikada vam nije dosadno. Imamo goste koji žele pregledati sve naše sobe, jer svaka je drugoga stila, nosi drugo ime... U osnovi dobrog ugostiteljstva je da se gosti osjećaju kao kod kuće i još bolje. Mislim da smo taj cilj postigli jer nam se oni koji dođu jednom ponovo vraćaju. I već smo prijatelji, tako da ni porodičnu atmosferu onda nije teško stvoriti.

TO JE MOJ HOBI, MOJA STRAST

Gospodin Puntijar, definitivno, nije običan vlasnik restorana niti hotelijer. Očigledno je da ovdje zarada nije primarna. Važna jeste, no ne i najvažnija:

- Naravno da želimo da svima ovdje bude dobro. Pa mi smo prijatelji sa skoro svima koji dolaze ovdje. Tomu ima jako mnogo razloga. Odmore se ovdje ljudi, opuste... razgovaramo, razmjenjujemo ideje, pričamo o davnim vremenima... Svi tvrde da ovaj naš mali raj ne smatraju isključivo hotelom

i restoranom - ističe Puntijar.

U sklopu ove zagrebačke oaze hedonizma je i Muzej starih kuharica i jelovnika, te svega što se može vezati za ugostiteljstvo, poput pribora za jelo i kuhanje, u muzeju se nalazi kolekcija sa više od 2000 originalnih kuharica, isto toliko i jelovnika, kao i 500-tinjak starih turističkih vodiča.

- To je moj hobi, moja strast i, naravno, u nekom smislu moje osnovno zanimanje. Godinama sakupljam stare knjige, kuharice, jelovnike, ugostiteljsku opremu. Idem po europskim tavanima, podrumima, buvljim pijacama. Učestvujem na svim ozbiljnim aukcijama... Jednu od sala nazvali smo *Sala jelovnika* i u njoj je prikazano oko 300 starih jelovnika. Neki naši prijatelji provedu i po nekoliko sati istražujući te stare dokumente. Sa kuharicama je još zanimljivije. Ne biste vjerovali šta sve tu možete pronaći - i o ljudima i o starim vremenima, na-

VINA POD KLJUČEM

U sklopu restorana Stari Puntijar nalazi se i vinski podrum. Na posebnoj temperaturi i vlažnosti, bez previše danje svjetlosti, napravljene su posebne ćelije zaštićene sigurnim i velikim katancima u kojima se čuvaju skupocjena, stara i arhivska vina. Ovaj podrum nije baš pred očima svakodnevnim posjetiocima restorana i ako vam vlasnik ne pokaže gdje je, sami ga nećete naći. No ako imate neka vina do kojih vam je baš stalo i ako ih želite sačuvati za židbu sina ili unuka ili diplomu vaše kćeri, obratite se Puntijarima. Ovi se pretinci naime iznajmljuju. Jedan od njih pripada i gradonačelniku Milanu Bandiću. O ostalim zvučnim imenima koja ovdje čuvaju svoja arhivska vina - nećemo! Obećali smo!!!

Jelovnik iz GRAND HOTELA u Jajcu iz 1909. godine

šim balkanskim, ali i europskim. Za neka ste jela bili sigurni da su domaća, autohtona, a onda se ispostavi kako ih je neki vojnik donio u naše krajeve. Opet, sa druge strane, neku hranu smatramo uvoznom, a jednostavnim čitanjem kuharica i starih spisa shvatite da je to, ipak, naše originalno jelo.

Pronašli smo bosanske, jugoslovenske, hrvatske i srpske jelovnike i kuharice. Lijepo bi bilo kada bi se ovo blago moglo podijeliti sa većim auditorijem.

- Upravo spremam neke izložbe u Hrvatskoj, a u pregovorima sam i sa nekim zaljubljenicima iz cijele naše balkanske regije. Kada ljudi sve to vide znat će se i koliko smo različiti, tačnije, koliko smo slični mi iz Hrvatske, Bosne, Srbije, Slovenije, Makedonije. U kuharicama vam sve piše - priča Puntijar. Još jedna zanimljivost vezana za Zlatku Puntijara jeste i ta da je vlasnik izdanja „Wiener Kochbuch“, najmanje kuharice na

svijetu, štampane oko 1900. godine u Beču, za koju se pretpostavlja da su je izradili češki majstori, koji se smatraju najvećim stučnjacima za minijature.

- Tačno je! U mojoj zbirci najznačajnije mjesto zauzima najmanja kuharica na svijetu. Velika je 2 x 2 centimetra i ima 136 strana. Čuvam je, naravno, na posebnom mjestu i dobri prijatelji je mogu vidjeti uvijek kada se dogovorimo. Postoje četiri ovakve na svijetu. Jedna je prodana na aukciji u Londonu, u Sothebyu, drugu posjeduje poznati kolekcionar iz Beča, a treća je negdje u Austriji. Ova, četvrta je naravno, kod mene. O tome koliko sam je platio i kako sam je nabavio ne bih govorio za javnost... - priča nam Puntijar.

O gastronomiji i ugostiteljstvu Puntijari znaju sve, što i nije neko čudo znajući da su aktivni ugostitelji evo već 3. vijek.

Prava je šteta što Zlatko Puntijar nema katedru na nekom prestižnom fakultetu koji obrazuje mlade kadrove. Istini za volju, pred par godina Ministarstvo turizma Hrvatske je njega i još nekoliko eksperata angažiralo na brendiranju hrvatskih turističkih proizvoda. I to je, manje-više, sve što je Hrvatska iskoristila od ovoga profesionalca. A on od Hrvatske, od svih tih fondova, poticaja ...

- Ja ne bih o tome ovom prilikom! - kratak je i jasan Zlatko Puntijar. ●

Najmanja kuharica na svijetu - velika je 2 x 2 centimetra, ima 136 strana i 100 recepata

SABAHUDIN BAHU KURT, BOSANSKOHERCEGOVAČKI PJEVAČ

Kad kažeš muzika prvo pomislim na nešto božanstveno, od Boga dato - i još kad pomislim da sam joj život posvetio...; Jednom mi je Gradimir Gojer rekao: „Tebi stoje smoking i leptirica k'o nikome na svijetu”; Najbolje se jede kad Ismeta napravi pravo jelo, samo je problem što nikad ne napravi krivo

Vokalni solista, doajen sarajevske muzičke scene, Sabahudin Baho Kurt (80) prvi je bh. pjevač koji je predstavljao Jugoslaviju na Eurosongu i to 1964. godine sa pjesmom *Život je sklopio krug*. Za naš magazin razgovor s ovom živom legendom vodi Almir Sabahudina Kurt

▷ **Ko si ti?**
- Sabahudin Kurt, rođen 18. 7. 1935. u Sarajevu, u ulici Sagrdžije, rodio se rano i dobio ime Sabahudin.

▷ **Kako si?**
- Srednja klasa.

▷ **Šta je najvažnije u životu?**
- Zdravlje, al' da nije srednje klase...

▷ **Je li važnija dobra pjesma ili dobar pjevač?**
- Važnije je biti dobar pjevač, a uz dobrog pjevača uvijek dolazi dobra pjesma. Barem bi tako trebalo biti.

▷ **Šta si sanjao kad si bio mali?**
- Sanjao sam da ću biti veliki.

▷ **I šta bi?**
- Za sebe jesam, a nadam se i za druge.

Sabahudin Baho Kurt u svom rodnom i voljenom gradu

Bahin kabare

▷ **Kad si bio najsretniji?**

- Kad sam dobio prvog sina Damira, jer sam tek tada shvatio da sam veliki.

▷ **Po čemu se mladost razlikuje od „starosti“?**

- Po mnogim stvarima, od radosti do apatije. Sve se drugačije manifestuje.

▷ **Vole li se više djeca ili unuci?**

- To su dva tabora. Smatram da sam obljubljen i kod jednih i kod drugih. A u ljubavi nema razlike, teško pitanje, ko da me pitaš koji ti je prst na ruci najdraži...

▷ **Kako si se odlučio oženiti svoju suprugu / svoju mamu za 24 sata?**

- To je, kao i kod mnogih drugih mladih ljudi, bila ljubav na prvi pogled. Mislim da nismo jedini na svijetu, ali malo ko dohvati 49 godina braka.

▷ **Je li važnije biti sretan ili pametan?**

- Pametan, jer ako nemaš pameti sreću nećeš prepoznati.

▷ **Kad kažeš muzika na šta prvo pomisliš?**

Poslije mog debija na Opatijskom festivalu, 1963. godine, imao sam tri ponu

ponude: Zagreb, Ljubljana i Beograd. Ali svoje Sarajevo nikad neću napustiti

- Na nešto božanstveno, od Boga dato... I još kad pomislim da sam život posvetio muzici...

▷ **Ko je na tebe najviše utjecao u životu?**

- Moja majka **Munira**, jer sam bio jedini, i morao sam slušati kao pravo dobro dijete. Zahvaljujući njoj, u životu nikad ništa loše nisam napravio niti sam bio loš čovjek.

▷ **Šta je bolje votka ili viski?**

- Votka je bolja, ali je viski bolje zapakovan - zapadna posla.

▷ **Ko je najbolji pjevač svih vremena?**

- Ima ih dosta, ali ipak **Frank Sinatra**.

▷ **Koja ti je omiljena pjesma?**

- „Život je sklopio krug“, sa kojom sam predstavljao Jugoslaviju na Evroviziji u Kopenhagenu, daleke 1964. godine, koja govori o zbližavanju ljudi, planina, rijeka, što je današnjem svijetu strano.

▷ **Postoji li neka pjesma na svijetu koju bi volio da si ti otpjevao prvi?**

- **My Way** i **Wonderful World**

▷ **Ko je najbolji fudbaler trenutno na svijetu, a ko svih vremena?**

- Trenutno **Messi** i **Ronaldo**, a svih vremena **Pele**. Ko bi drugi!?

▷ **Kako je živjeti od penzije?**

- Penzionerski – nikako!!!

▷ **Čije savjete poslušas?**

- Najviše savjete moje supruge **Ismete**.

▷ **Čega se bojiš?**

- Bojim se patnje kad budem umirao.

▷ **Kako podnosiš poraz u remiju?**

- Normalno, kao i svaki veliki igrač, a ne ko neki...

▷ **Je li bolje Titovo ili ovo doba?**

- Titovo je za mene najbolje doba jer sam u njemu živio kao čovjek i kao umjetnik.

Prvi put u SSSR-u

Baho na samom početku karijere

▷ **Je li leptir kravata elegantnija od kravate?**

- Uvijek bila. Jednom mi je **Gradimir Gojer** rekao: „Tebi stoje smoking i leptirica ko nikome na svijetu!“

▷ **Gdje se najbolje jede?**

- U svojoj kući, kad **Ismeta** napravi pravo jelo, samo je problem što nikad ne napravi krivo.

▷ **Je li selo bolje od grada?**

- Moja deviza je hvali selo, drž' se grada, jer ja sam dijete asfalta.

▷ **Kakve su žene bolje – plavuše, crнке ili brinete?**

- Plavuše su za mene najljepše i one uvijek izgledaju mlado.

▷ **Je li ti žao što nisi imao kćerku?**

- Jeste, ali sudbina je tako htjela da imam dvojicu sinova.

▷ **Koji grad je ljepši od Sarajeva?**

- Sarajevo je najljepše svakako, ali Zagreb je Zagreb.

▷ **Jesi li imao ponuda da napustiš Sarajevo i odeš u Zagreb ili Beograd?**

- Poslije mog debija na Opatijskom festivalu, 1963. godine, imao sam tri ponude: Zagreb, Ljubljana i Beograd. Ali svoje Sarajevo nikad neću napustiti.

▷ **Znaš li koliko si puta gostovao u Rusiji?**

- 17 puta, otprilike po 3-5 mjeseci, nešto preko četiri godine sam proveo u SSSR-u.

▷ **Koja je pita najbolja?**

- Burek

▷ **Ima li života nakon smrti?**

- Trebalo bi biti...

▷ **Imaš li životni moto?**

- Ljubav prema ljudima, pjesmi, eto...

▷ **Imaš li neostvarenih želja?**

- Nemam...

▷ **Hvala tata...**

- Hvala tebi... ●

Sa Čolom, Pimpekom i Fadilom

ultra

Od 10. decembra

PRAVO JE VRIJEME
ZA TVOJU
**ULTRASTIČNU
PROMJENU!**

Pravo je vrijeme da dobiješ

4000 bonus - jedinica

(1minut / 1 SMS / 1 MB)* za

razgovore, SMS-ove i mobilni Internet!

Priključi se na Ultru ili prenesi na Ultru svoj broj iz druge mreže! Troši bonus na šta ti želiš.

Na prodajnom mjestu BH Telecoma, pri podnošenju zahtjeva za prijenos broja, upiši i broj telefona Ultraša koji ti je preporučio najbolju Ultra uslugu, da i njega obradujemo sa 500 jedinica **Ultra bonusa** na računu. Ili sa puno više Ultra bonusa, po 500 jedinica za svakog novog Ultra fana kojeg *dovede* u Ultru.

Kompletiraj svoju Ultrastičnu promjenu i **Ultrastičnim super mobitelom!**

Izaberi **Ultra Plus 1** paket po svojoj želji, sa jednim od 5 telefona. Kupovinom paketa dobivaš 1 Ultra start paket, plus mjesečno **5 KM** na svom Ultra računu tokom godine.**

Nokia 130 SS

Lenovo A536
Dual SIM

LG Leon

Huawei Y6 DS

Alcatel One Touch
Go Play 7048 X

* Bonus - jedinica = 1 minut / 1 SMS / 1 MB; Bonus jedinice se mogu trošiti na razgovore i SMS prema brojevima fiksne i mobilne mreže BH Telecoma (uključujući i Naj broj) i mobilni Internet, za saobraćaj realizovan iz BH Mobile mreže. ** Uslov za mjesečni bonus od 5 KM je mjesečna dopuna Ultra računa sa 10 KM.

Ultra jednostavno. Jednostavno Ultra.

Dajemo više. BH Telecom

DA LI JE NEKADA BILO BOLJE?

Onda si morao da paziš šta govoriš, ali je država brinula o tebi; danas možeš da govoriš šta god hoćeš, ali te država ne zarezuje ni jedan posto

Jesu li mladost, lijepa sjećanja, drugačiji sistem vrijednosti ili jasni zakoni razlozi zbog kojih naši stariji sugrađani često kažu da je nekada bilo bolje? Kroz sjećanja sagovornika novinarkе našeg magazina, pokušali smo dočarati atmosferu onoga vremena i pronaći odgovor na ovo pitanje

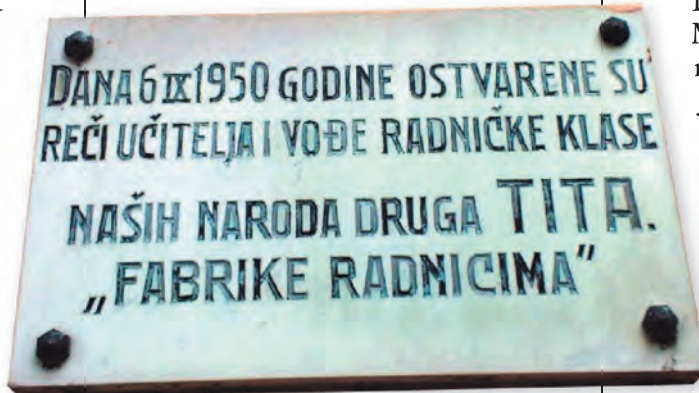
PIŠE: **Rubina Čengić** rubina@startbih.info

Da li je nekada stvarno bilo toliko bolje koliko se danas priča ili je to samo nostalgija starijih za nekim drugim vremenima u kojima su bili mladi, poletni, naivni i optimisti? Naime, prema dostupnim informacijama je, recimo, Urugvaj za samo deset godina transformisao ekološku sliku zemlje obezbjeđujući 94,5 posto električne energije iz obnovljivih izvora, a BiH danas, dvadeset godina poslije rata, kuburi sa nezaposlenošću, lošim cestama, krajnje nepovoljnim izvoznim debalansom, niskim BDP-jem, slabom industrijom i, kad smo kod ekologije, katastrofalnim zagađenjem...

NE MOŽE SE POREDITI

Mladi za drugačije ne znaju, ali jedni kažu da im je loše, a drugi pak da im je dobro. Oni srednjih godina nešto pamte, nešto znaju iz priča, a nešto su vidjeli u filmu i kažu da možda ipak nije bilo toliko bolje koliko se priča. Stariji imaju lijepa sjećanja i kažu da možda nije bilo bolje, ali je bilo drugačije i ljepše! No, pravo pitanje je i šta porediti? Magazin Start BiH se odlučio da pokuša da opiše život dvadeset godina poslije onog rata, 1965. i 1966. godinu. - Ma, bili smo bezbrižni, slijepo vjerovali u Tita i pravednost, pa nam ni nacionalizacija nije previše strašno pala. I tada su neki još uvijek tragali za tijelima ubijenih u logorima, živjeli smo u zajednici ili kao podstanari, stalno smo imali neke samodoprinosе koji su često bili preusmjeravani u odnosu na prvobitnu najavu, građeni su stanovi, ali uglavnom mali

i loše organizovani, kod ljekara smo čekalo na red ili tražili vezu za pregled, televizor je bio crno-bijeli i sa jednim pro-

gramom, ako smo ga imali, putovanja i po bivšoj Jugoslaviji i u inostranstvo su bila skupa, ali je drža-

SAMARDŽIĆ

Mi klinci nismo imali potrebe za novcem jer nije bilo kafića, imali smo neku vrstu poštovanja prema vlasti jer je policija bila stroga, ali pravedna, pa bi bilo dovoljno da nam opali čušku ili nas klepi pendrekom po stražnjici

va vodila računa o tome da djeca odlaze na ljetovanje... Bilo je malo prodavnica i u njima malo robe, lijekova i drugih predmeta iz uvoza nije bilo. Odlasci u Trst su došli nešto kasnije. Nije bilo

previše mjesta za izlaske, pa se više družilo po kućama. Išli smo na radne akcije i borili se za udarničke značke - priča jedna Sarajka rođena 1943. godine.

Tih godina je operna pjevačica Margit Tomik-Levy bila u usponu, putovala i nastupala po bivšoj Jugoslaviji i svijetu, imala brojna poznanstva u najvišim društvenim krugovima...

- Mislim da se ono i ovo vreme ne mogu porediti. To su dva različita sveta. Ono vreme je bilo ozbiljnije, ljudi su radili, porodice su bile kompaktne zajednice, bilo je poštovanja, političari nisu bili toliko beskrupulozni kriminalci kao

danas, ljudi su objektivnije doživljavali sebe dok danas svako misli da je sposoban za sve, nisu sebi pridavali toliku važnost, vladala je određena društvena hijerarhija, znalo se ko je ko i tako dalje - kaže Tomik-Levy. Prisjeća se i da je imala mnogo želja i mašta.

Još polovinom 80-tih maštala je o najlonkama bez šava otpozadi, o longplay ploči Peri Koma, Koni Frensis, Franka Korelija, Marija Lance, o kozmetici Binaka medikl, o Revox magnetofonu, trapericama, bikiniju... Njeni roditelji su željeli nov auto, NSU princ.

- Moja baka je mrzila pretis-lonac, moje drugarice su stajale u redu kod trstenjaka ili švercera iz Trsta za šušakve, lakove za kosu i farmerke. Nije to bilo jako skupo. I deca manje imućnih roditelja su nosila farmerke *super rifle* ili *levy straus*. U odnosu na današnje vreme, puno više se putovalo po Jugoslaviji. Ne znam nikoga iz mog okruženja da tada nije išao na more. Većina je kampovala

ili boravila u raznim radničkim odmaralištima, ali bilo ih je dosta i u malobrojnim hotelima na Jadranu. U inostranstvo se ipak mnogo manje odlazilo. Mislim da nije bilo ni posebnog interesovanja da se uživa u čarima *mrskog kapitalizma*. Ambicije mladih su bile zaista realne u odnosu na danas. I ostvarljive. Vredni mladi ljudi su uspevali da se školuju, dobijali su odmah posao i solidno zarađivali. Napredovali su znatno brže nego danas, ali zaslužno. Bilo je vrlo malo fakultetski obrazovanog kadra i manje stepenica do vrha. Važno je što je omladina bila vrlo angažovana u sportskim društvima, KUD-ovima, raznim organizacijama i sekcijama. Nisu bili inventar u kafanama kao danas. Bile su igranke, išlo se u kino, a bogami i u muzeje i pozorišta - priča Tomik-Levy.

NAJVAŽNIJI BIO OSJEĆAJ PUNE SIGURNOSTI

Dizajner Slobodan Samardžić Sam je tad upravo završavao studije i radio u Umjetničkom paviljonu, koji je bio vrlo posjećeno mjesto i popularno okupljalište umjetnika. Kaže da su im sve mogućnosti tada bile otvorene, da su imali ambicije da završe fakultet i da budu zadovoljni. Njihove želje bile su skromne, pa u prilog tome kaže da je mali broj njegovih vršnjaka vozio automobil i to samo kada bi im to roditelji dozvolili, ali da to uopšte nije bilo bitno nikome. Postojala je i znatiželja za putovanjima, kaže on, ali da je to bilo skupo i teško dohvatljivo, ali i da je bilo mnogo državnih stipendija, razmjenjena i gostovanja studenata.

- Mislim ipak da je najvažniji bio osjećaj pune sigurnosti, potpune, i socijalne i egzistencijalne... svake! Dakle ne sjećam se niti jednog straha u smislu da

"Policija je bila stroga, ali pravedna, pa bi bilo dovoljno da nam opali čušku ili nas klepi pendrekom po stražnjici"

Margit Tomik-Levy

možete propasti ili da možete doći na kontejner. Mi klinci nismo imali potrebe za novcem jer nije bilo kafića, imali smo neku vrstu poštovanja prema vlasti jer je policija bila stroga, ali pravedna, pa bi bilo dovoljno da nam opali čušku ili nas klepi pendrekom po stražnjici - kaže Samardžić.

Ali i napominje da „razumije današnje klince“.

- Ako bismo ono vrijeme poredili s ovim sada, sa zaljubljenošću u gadžete, svjetskim idealima baziranim na veličini jachte ruskog milionera, luksuznom načinu života *Paris Hilton* - a to je zapravo slika tuđeg života - kada pogledate svoju stvarnost mislite da ništa ne valja, a njihova stvarnost jednostavno nije dostupna i nije moguća. Mislim da i mi živimo problem cijele civilizacije, a to su ogromne disproporcije u bogatstvu koje ljude čine nesretnim i nezadovoljnim. Razlike su nekada bile minimalne i nije bilo tog nezadovoljstva, a osim toga nismo imali ni slika iz svijeta i onda nas to kako neko drugi živi nije uznemiravalo. U mom djetinjstvu je, recimo, neko imao veću, a neko manju loptu, ali su svi imali lopte, a danas neko nema, neko ima veću, a neko manju loptu i onaj koji ima veću hoće i ovu manju. Mislim da razumijem današnje klince - kaže Samardžić. Tada mladi pravnik Jakob Finci se sjeća da su to za njega bila dobra vremena.

Bio je mlad, završio fakultet i imao platu od 40.000 dinara.

- Ne znam koliko je to bilo u dolarima ili njemačkim markama, ali sam živio sa roditeljima i bilo mi je više nego dovoljno. Sistem nije bio demokratski, ali vam je garantovao posao i popularna šala je bila: „Ne diraj direktora, njegovu ženu i sekretaricu i na poslu si miran do penzije.“

Poznato Slatko čoše u Sarajevu- doček nekog od zvaničnika

Svi smo bili podjednako siromašni, nije bilo mercedesa, lambordinija ili poršea, nego je bio fićo ili fiat 1300 i to je bio luksuz. Ne sjećam se kolike su bile kamate za kredit, ali ljudi nisu ni uzimali kredite često iako ih je bilo lako dobiti jer su postojale i banke i zadruge. Preduzeća nisu pravila profit nego su zapošljavala i malo ko je razumio šta znači kraj godine sa pozitivnom nulom, ali to je bilo uobičajeno. Bilo je dosta onih koji su studirali van BiH, ali je sve troškove snosila država. Ljudi su se poznavali po nadimcima, niko nikog nije pitao za nacionalnost, Marks je bio veoma popularan, postojalo je povjerenje među ljudima, entuzijazam, radne akcije i besplatan rad mladih ljudi za razliku od danas kada i nezaposlen neće za 30 KM da čisti snijeg. Činjenica je da je sada stanje drugačije, ali se ljudima i fokus promijenio - prisjeća se Finci. Naš sagovornik napominje da su tek 70-tih krenuli rad u Njemačkoj i gradnja vikendica.

- Tada niko nije kupovao stan jer se nadao da će ga dobiti od države - zaključuje Finci.

U DOM KULTURE U HRASNICI IŠLO CIJELO SARAJEVO

Umirovljenica i političarka Suada Hadžović se prisjeća da je 1965. godine bila na drugoj godini fakulteta. Udala se, živjela sa svekrom i sverkvom i jedva čekala da se zaposli da može podići kredit i kupiti televizor. Ne sjeća se kolika je bila kamata, ali su kredit, a nije ga bilo problem dobiti, vraćali 4-5 godina. Poslije su kupili automobil, 1969. ito fiću - to je bio tadašnji standard.

- Generalno smo imali dobar standard, a mnogo toga se moglo obezbijediti preko sindikata: ljetovanje, zimmica, drva, ugalj, putovanja... sve preko sindikata i na rate. Van bivše Jugoslavije je putovao

malo ko, oni koji su malo odskakali i tada su to bili političari kao *Todo Kurtović* i slični, ali oni su bili male mace prema ovima danas. Istina, imali smo samodoprinos kao izdvajanje iz plate, bila je baš 1965. ili 1966. akcija „1000 škola“, ali davali smo za puteve, za sportske objekte... Nije to bilo nešto što bismo jako osjećali na platama i bili smo sretni da doprinosimo, da se zemlja razvija... Bio je još uvijek taj pobjednički elan poslije rata, pa ni nacionalizacija ljudima nije teško pala jer su mislili: „Hajde to su partizani, nek' nije neprijatelj“ - kaže Hadžović. Prisjeća se da se često išlo u kino i pozorište i družilo po kućama jer kafića i restorana nije ni bilo.

- Bio je Dom kulture u Hrasnici i tamo je išlo cijelo Sarajevo - sjeća se Hadžović. Novinar i humorista Enver Enko Mehmedbašić je 1966. bio uspješan novinar u Izdavačkoj kući Oslobođenje.

- Bio sam reporter i pisao sam reportaže. Tada je ta forma bila kraljica novinarstva i to nije radio svako. Putovao sam širom bivše Jugoslavije i pisao o ljudima i događajima. Išao sam na sve važnije događaje, i dobre i loše. Redakcije su

HADŽOVIĆ **Van bivše Jugoslavije je putovao malo ko, oni koji su malo odskakali i tada su to bili političari kao *Todo Kurtović* i slični, ali oni su bili male mace prema ovima danas**

nas slale jer je bilo važno da se izvještava sa mjesta događaja. Znam da sam među prvim bio u Skoplju nakon zemljotresa 1963. godine. Ne znam kolika mi je

bila plata, ali ja uvijek kažem da imam dovoljno, a dovoljno mi je onoliko koliko imam. Lijepo sam živio, kao brod sa punim jedrima, ali sam bio mlad, pun nade i vjere u budućnost, preživio rat... - kaže Mehmedbašić.

Prisjeća se da je tada izdao svoju prvi knjigu *Nasmiješite se molim*.

- Pisao sam te svoje humorističke priče, a Meša Selimović je bio urednik i njemu su se dopadale, pa me pozvao i rekao: „Hajde ti to prikupi da ti objavim knjigu.“ Tako je i bilo, a odmah sam dobio i nagrade, a bogami i honorar. Tada se sve plaćalo, nema kao danas da vam ne plate šta god da radite - prisjeća se Mehmedbašić.

SOLIDNA PLATA I SKROMNI ZAHTEJEVI

Partizanka Nađa Taso je to vrijeme imala 40 godina i radila kao profesorica u srednjoj tehničkoj školi u Sarajevu.

- Imala sam solidnu platu, ali sam bila i veoma skromna, okupirana kućom, porodicom, poslom. Društveni rad mi je bio potreban jer sam u partizanima navikla da mnogo radim. Putovala sam po Jugoslaviji, ali ne i u inostranstvo jer nisam znala jezik, ali nisam bila ni zainteresovana, bila sam ponosna što sam u Jugoslaviji, što se naša zemlja razvija baš onako kako smo mi u partizanima maštali. Pazite, Jugoslavija je tada bila srednje razvijena zemlja, a Sarajevo se razvijalo u pravi univerzitetski centar jer je 1945. godine imalo samo Poljoprivredni fakultet, a od 1945., kada je osnovan Medicinski fakultet, krenuo je razvoj i na svim poljima se vidio napredak. Godine 1950. je osnovan balet... Mene je to činilo sretnom - priča Taso.

Prisjeća se kako je Jugoslavija imala međunarodni ugled.

- Mi smo, recimo, 1945. putovali u London, na Prvi kongres omladine svijeta. Tamo je bilo ljudi iz 72 zemlje, a iz Jugoslavije je išlo po dvoje iz svake republike. Letjeli smo nekim ruskim avionom koji je bio pokvaren, pa smo jedva stigli. Ali kada smo ulazili u Albert Hall, a delegacije su ulazile po abecedi, mi smo dobili nevjerovatan aplauz. To je zapravo bila prepoznata naša antifašistička borba i ja sam tada shvatila koliko smo mi cijenjena zemlja, upravo zbog te naše antifašističke borbe. Tada naše bratstvo i jedinstvo nije bilo floskula i parola. Ja sam u partizane otišla kao mlada muslimanka, pravo iz gimnazije i nikada nisam osjetila bilo kakvu diskriminaciju, ali u to vrijeme su se zakoni poštovali. Pa nikada se nacistička Njemačka ne bi denacificirala da nije donesen zakon u tom pravcu i da se on nije poštovao, a mi danas imamo recidive takvih politika i to dvije škole pod jednim krovom. To je nešto što sam

Slobodan Samardžić treći s desna

ja doživjela 1941. godine, kada sam završila šesti razred jer su tada nas muslimanske i pravoslavne učenice odvojili od Jevreja i katolkinja. To su danas naše dvije škole pod jednim krovom - priča Taso. Niko od sagovornika ne pominje strah od politike ili Goli otok.

- Mladi ljudi nisu o tome razmišljali, a ako je neko i imao nekoga na Golom otoku - o tome se nije javno govorilo. Onda si morao da paziš šta govoriš, ali je država brinula o tebi, a danas možeš da govoriš šta god hoćeš, ali te ni država ne zarezuje ni jedan posto - kaže jedan od naših sagovornika.

A prema zvaničnim statistikama, Jugoslavija je tih godina izvozila, gradila tvornice, bolnice, škole, autoceste, pruge... Proizvodnja automobila zastava 750 ili fiće počela je 1955. godine (za 30 godina ih je proizvedeno blizu milion). Svi su bili srednja klasa. Još se nije mnogo putovalo van Jugoslavije, nije bilo previše kredita, a i malo ko se odlučivao za kredit, porodice su se polako kućile, nezaposlenih je 1968. godine zvanično bilo 7,2 posto, ali postoje tvrdnje da je bilo mnogo nezaposlenih koji nisu bili evidentirani i veliki broj ljudi koji su bili evidentirani kao zaposleni u poljoprivredi, a i mnogo onih koji su zaposleni iako nisu bili potrebni - tzv. političko zapošljavanje, po nacionalnom ključu ili djeca zaposlenih ili... Danas bi to bio tehnološki višak. I tada je,

kažu, bilo moguće dobiti posao uz mito od 10-ak hiljada DEM (njemačkih maraka), u velikim firmama su djeca zapo-

FINCI

Svi smo bili podjednako siromašni, nije bilo mercedesa, lambordinija ili poršea, nego je bio fićo ili fiat 1300 i to je bio luksuz

slenih mogla uvijek očekivati zaposlenje i to do penzije.

S otvaranjem granica Jugoslavije 1968. godine na rad u inostranstvo je otišlo oko pola miliona ljudi, a vrlo brzo je za njima i mnogo više. Inflacija je počela tek 70-tih

godina i dug Jugoslavije je krajem 70-tih iznosio 20 milijardi dolara, što je danas kao stotinu milijardi - tada je bilo moguće u Americi kuću kupiti za nekoliko desetaka hiljada dolara, a novi VW golf za 7.995 dolara. Na svjetskomu tržištu novca kamatna se stopa kretala: 1975. - 5,8%, 1976. - 5,1%, 1977. - 5,5%. Standard je počeo padati sredinom 70-tih godina, padala je proizvodnja, bilo je mnogo propalih privrednih projekata, a doznake iz inostranstva su bile jako korisne. Javnost je imala primjedbe da se ne grade bolnice, autoput... I tada je opet krenulo loše!

- Bio sam stvarno sretan, ali bio sam mlad. Možda sada, sa ovim godinama, kada biste me stavili u ono vrijeme, ne bih bio tako zadovoljan - prisjeća se Mehmedbašić, a djeluje prikladno za kraj ove naše priče o prošlom vremenu. ●

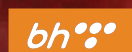
СПКД "Просвјета" Сарајево

БОЖИЋНИ КОНЦЕРТ

Народно позориште Сарајево,
уторак, 5. јануар 2016. године у 20.00 сати

ГЕНЕРАЛНИ ПАРТНЕР

СПОНЗОРИ

МЕДИЈСКИ СПОНЗОРИ

TVSA BHRT T RADIO M G4tv Blic Глас Српске BOSNA start Dnevni list Gracija OSM TV BN ALFA TV HAYAT

U dvorani se sve prolomilo; naš i Slovenije su zajedno pjevali A

Savez dijabetoloških udruženja na nivou BiH početkom godine dobio je poziv da učestvuju na ovogodišnjem malonogometnom prvenstvu DiaEuro 2015. Poziv je prihvaćen i u vrlo kratkom vremenu okupio ekipu momaka iz svih dijelova BiH i izvršio pripreme. Na svom prvom učešću osvojili su izvanredno četvrto mjesto, a na sastanku svih učesnika DiaEura 2015 jednoglasno je ponuđeno da naša zemlja bude i organizator DiaEura 2016

Na ovogodišnjem malonogometnom prvenstvu osoba sa dijabetesom DiaEuro 2015, bh. reprezentacija se pokazala u najboljem svjetlu osvojivši sjajno četvrto mjesto i pokazavši nesumnjivi kvalitet i ozbiljnost koji su zasigurno ostali zapaženi. Otkako je prošle godine osnovan Savez dijabetoloških udruženja na nivou BiH, lijepe i pozitivne stvari okupljaju osobe oboljele od dijabetesa. Generalni sekretar Saveza, a ujedno i vođa delegacije na proteklom prvenstvu DiaEuro 2015, bio je 25-godišnji **Kenan Mujagić**, koji i sam boluje od dijabetesa od svoje sedme godine.

- Savez je prvo udruženje na nivou države koje je ujedinilo oboljele iz oba entiteta i to je jedan veliki uspjeh. To je zaista bila potreba jer nigdje vas ljudi ne priznaju kao udruženje nego kao državu, tako i na ovom prvenstvu nismo mogli učestvovati dok se nismo ujedinili. **DiaEuro** projekat okuplja najviše osoba sa dijabetesom iz svih dijelova Evrope i imali smo čast da budemo pozvani i da učestvujemo - kaže Mujagić.

PREPOZNATLJIVI U MEĐUNARODNIM KRUGOVIMA

DiaEuro je malonogometno prvenstvo koje

se svake godine organizuje u cilju promocije zdravog načina života i važnosti tjelesne aktivnosti u liječenju i prevenciji dijabetesa te doprinosi podizanju svijesti o dijabetesu kod stanovništva, a posebno kod oboljelih od ove bolesti. Pored malonogometnog prvenstva, Savez dijabetoloških udruženja aktivno radi na lokalnom nivou održavanjem radionica i predavanja na temu komplikacija dijabetesa u skoro svim lokalnim udruženjima u državi, ali i još mnogo toga.

- Radimo i projekat kontinuiranog mjerenja hemoglobina u krvi, odnosno Hb1c, a to je jedan od glavnih pokazatelja

Naši i navijači iz Hrvatske, Srbije i Bosnom behar probeharao

SASTAV NAŠE REPREZENTACIJE

Naša reprezentacija na DiaEuro 2015. bila je u sljedećem sastavu:

Selektor: Jasmin Gazija

Treneri: Slađan Milić, Fuad Rahić

Ljekar: Midhat Mujić

Fizioterapeut: Kenan Zagić

Vođa delegacije: Kenan Mujagić

Igrači: Aleksandar Ivanović (kapiten), Ademir Mahmuzić, Miran Gvozdić, Sandi Dizdarić, Neir Šahbaz, Vedad Šakić, Nedim Hadžibrahimović, Denis Čeranić, Jasmin Bojičić, Saša Vitković

Rezervni igrači: Goran Aleksić, Aldin Traljo, Edis Salkić

regulacije dijabetesa. Mjerenja vršimo u svojim prostorijama, ali smo i zdravstvenim institucijama znali ustupati naše aparate zbog nedostatka materijala koji su potrebni za to. Kod nas ni u jednom kantonu nisu jednaka prava za dijabetičare, nemaju svi prava na trakice i razne lijekove, već moraju sami plaćati za to, negdje čak plaćaju i za mjerenje hemoglobina, koje se mora raditi svaka tri mjeseca, tako da smo ovim projektom omogućili svima besplatno mjerenje hemoglobina - pojašnjava Kenan aktivnosti Saveza.

Ponudu za učešće na prvenstvu su dobili

Sa Edinom Džekom

početkom godine uz pomoć prijatelja iz susjednih zemalja koji su preporučili bh. reprezentaciju. Ne postoji sistem kvalifikacije, već učestvuje ko želi, tako da su iz Saveza entuzijastično prihvatili ovu pozivnicu.

- Naše prvo učešće je bilo ove godine i našim trudom i radom smo postali prepoznatljivi u međunarodnim krugovima. Među dijabetičarima ima jako dobrih fudbalera i u to sam se uvjerio ove godine. Tu ima jako kvalitetnih reprezentacija koje kvalitetno pristupaju tom prvenstvu, a cilj je naravno i da se pobijedi. Mi smo u martu razglasili po lokalnim udruženjima da postoji taj projekat i da se svi zainteresovani mogu prijaviti da budu dio toga. U aprilu smo imali početni sastav i imali smo tim od 20 fudbalera iako tim jedan broji deset fudbalera, pa smo morali vršiti neke selekcione treninge - prisjeća se Mujagić i dodaje kako su svi dobre volje ušli u tim kao volonteri, uključujući i selektora i trenera i kompletnu delegaciju.

Momci su dolazili iz svih dijelova BiH, od Bihaća, Zvornika, Trebinja, Sarajeva, Vareša i drugih gradova i okupljali bi se svake dvije sedmice u Sarajevu kako bi obavili trening ili odigrali utakmicu.

- Treninzi su bili vikendima u Sarajevu, iznajmljivali smo dvorane, nekada bismo održavali i utakmice. Pripreme su išle laganim tempom do maja, kada smo zvanično oformili ekipu od 10 fudbalera, a onda su krenuli ozbiljniji treninzi i pripreme. Pred sam put smo imali visinske pripreme, pet dana na Igmanu i to nije bio ni samo sportski dio, već smo radili i edukacije vezano za dijabetes, ishranu i fizičku aktivnost, pa je to bila jedna pozitivna priča za sve učesnike.

NIŠTA NAS NIJE POKOLEBALO

Početkom juna reprezentaciju su u Zenici ugostili i poželjeli joj sreću i naši najbolji igrači: Džeko, Pjanić, Begović i drugi „A“ reprezentativci. Bilo je to nezaboravno druženje i poseban stimulans za igrače. Nakon priprema, reprezentaciju je očekivao i najteži zadatak: pokazati se u najboljem svjetlu! A to su i uradili. Prvenstvo je održano od 19. do 26. jula 2015. godine u gradu Cluj-Napoca, u Rumuniji, koji

Ademir Mahmuzić i Asmir Begović

je europska prijestolnica mladih za 2015. godinu. Reprezentacija BiH je bila u grupi sa Mađarskom, Slovenijom i Belgijom, a prvu utakmicu su igrali sa Mađarskom. Kako kažu iz stručnog tima, među igračima je sve vrijeme dominirala pozitivna trema i sa nestrpljenjem se iščekivao početak prvenstva. Za većinu igrača je to bi-

GOLMAN

Kada su me proglasili za najboljeg golmana suze su mi krenule od sreće, a svi moji saigrači su skakali na mene. A još sam sretniji bio kada sam vidio doktora Mujića koliko je sretan zbog toga

lo ostvarenje sna - samo izaći na međunarodno takmičenje, slušati himnu i igrati za svoju zemlju. Najneizvjesnija i, po ocjeni stručnjaka, najbolja utakmica DiaEura 2015 bila je upravo ona protiv reprezentacije Mađarske.

- Imali smo malu tremu jer smo bili tu po ➤

Ivanović i Pjanić

prvi put, a bilo je ukupno 16 reprezentacija. Mađari su bili jedan od favorita, a mi smo prvu utakmicu igrali sa njima i rezultat je bio 1:1. Svi su se iznenadili, jer smo tu bili jako dobri - prisjeća se Mujagić. Igrači su zračili optimizmom i bili uvr-

AKTIVNOSTI

**Savez dijabetoloških
udruženja aktivno radi
na lokalnom nivou,
održavanje radionica
i predavanja na temu
komplikacija dijabetesa
u skoro svim lokalnim
udruženjima u državi, ali i
još mnogo toga**

reni u uspjeh, a sportski cilj je bilo proći grupnu fazu i plasirati se u četvrtfinale. - Dok se na prvenstvu intonirala naša himna, svi zagrljeni, ponosni, srce nekontrolisano lupa, suze same idu i niko ih ne krije. Uspjeli smo! Mađari, kojima je ovo četvrto prvenstvo, izašli su na teren samouvjereno, možda malo potcjenjivački, računajući da će lako dobiti BiH. Ali kod nas je proradio inat, emocije i nesumnjivi kvalitet igrača. Nije nas pokolebalo kad su Mađari povelili iz jedne odbijene lopte koja je jedva ušla u gol. Već sljedećim napadom smo izjednačili i to pogotkom našeg džokera Denisa Čeranića. U dvorani se sve prolomilo, naši i navijači iz Hrvatske, Srbije i Slovenije su zajedno pjevali *Bosnom behar probegharao*. Dana

20. 7. je u sportskoj areni Kluž bila čast i zadovoljstvo biti Bosanac i Hercegovac – opisujući atmosferu kaže prim. dr. Midhat Mujić, član stručnog bh. tima.

Nakon uspješne prve utakmice, igrači su se ohrabрили i počeli da pokazuju svoj pravi potencijal pa su ostvarili još dvije pobjede u grupi i jednu u četvrtfinalu.

- Pobjedili smo Belgiju 10:0, Sloveniju 6:1 i u četvrtfinalu smo igrali sa Rusijom i pobjedili ih 2:0. Onda smo u polufinalu opet igrali sa Mađarima i desile su se neke povrede u našoj ekipi i tu smo izgubili, ali osvojili smo četvrto mjesto, što je jako dobar uspjeh s obzirom da smo bili tu prvi put. Iduće godine samouvjereno kažem da ciljamo na pobjedu i ne očekujemo ništa manje - optimistično će Kenan. Golman Miran Gvozdić, iz Sarajeva, koji je, kako kaže, vjerovao u sebe i došao u najboljoj formi, proglašen je za najboljeg golmana prvenstva. Sportom se bavi već 15 godina, a čim je saznao za ovaj projekat bez puno razmišljanja je prihvatio da bude dio tima i ozbiljno se posvetio pripremama za prvenstvo.

- Bili smo nervozni, ali atmosfera u ekipi nam je pomogla da se riješimo nervoze. Znali smo da možemo postići dobar uspjeh i da imamo kvaliteta. Ja sam otišao tamo u najboljoj formi i već su u prvoj utakmici svi vidjeli da će mi biti teško dati gol. Imao sam i jake saigrače ispred sebe i bio sam optimističan. Obećao sam doktoru Mujiću da ću biti što bolji i da idem po pehar. Kada su me proglasili za najboljeg golmana suze su mi krenule od sreće, a svi moji saigrači su skakali na mene. A još sam sretniji bio kada sam vidio doktora Mujića koliko je sretan zbog toga - entuzijastično priča Gvozdić.

IDUĆE GODINE DOMAĆINI PRVENSTVA

Na sastanku svih učesnika DiaEura 2015 jednoglasno je ponuđeno da naša zemlja bude i organizator DiaEura 2016. godine. Tu će prisustvovati i predsjednik IDF-a (Internacionalne Federacije za dijabetes) Evrope i članovi glavnog odbora, a oni su jedni od glavnih pokrovitelja projekta i to

Vitković i Spahić

je jedna jako bitna stvar jer BiH teži da postane član IDF-a.

- Ponuđena nam je organizacija prvenstva iduće godine, iako je pravilo da reprezentacija koja pobijedi ima mogućnost da organizuje iduće prvenstvo.

IDUĆE GODINE

**„Prvenstvo će se održati
od 24. do 31. jula 2016.
godine u dvorani 'Ramiz
Salčin', u Sarajevu. Da
naglasimo da su utakmice
otvorene za javnost, mi
smo čak i navijače vodili
sa nama ove godine, tako
da su svi dobrodošli“**

Međutim, sve reprezentacije koje su zauzele prva tri mjesta su već prije bile domaćini ovog prvenstva, tako da je to ovaj put ponuđeno nama i mi smo prihvatili. Već smo odradili dosta posla, iako ima još vremena. Prvenstvo će se održati od 24. do 31. jula 2016. godine u dvorani „Ramiz Salčin“, u Sarajevu. Da naglasimo da su utakmice otvorene za javnost, mi smo čak i navijače vodili sa nama ove godine, tako da su svi dobrodošli. Do sada imamo prijavljenih 10 reprezentacija, ali imamo i potvrdu da će doći i više od 16 ekipa. Već smo obezbijedili neke smještajne kapacitete i za sada sve ide svojim tokom. Trener naše reprezentacije iduće godine će da bude Muhamed Porićanin, koji je bio trener A reprezentacije u malom nogometu, tako da je to razlog više da budemo samouvjereni u pobjedu - kaže Mujagić, te dodaje kako je sport jedan od glavnih faktora koji doprinosi dobroj regulaciji dijabetesa, pa je ovim projektom spojeno ugodno sa korisnim. Ekipa je imala i sponzore i pomoć od opština i institucija, pa su zadovoljni i podrškom sa te strane. Nakon ovogodišnjeg prvenstva momci su nastavili igrati i organizovati utakmice i okupljanja, a ozbiljnije pripreme, kažu, kreću malo kasnije. Za iduće prvenstvo će biti i izmjena u ekipi, neki stariji članovi su se povukli kako bi mlađi imali priliku da igraju, ali svi će oni biti prisutni i dalje u nekom organizacionom smislu i dat će svoj maksimalni doprinos. U ekipi na ovogodišnjem prvenstvu najmlađi fudbaler je imao 18 godina, a najstariji 48. Nakon završetka prvenstva DiaEuro 2015, jedna od najljepših priča Bosne i Hercegovine i dalje traje, igrače okupljaju zajednički ciljevi, želje i prijateljstvo koje se rodilo u Rumuniji. ●

Sretnu i uspješnu 2016. godinu želi Vam

Neka Vaš iz **BOR**
bude domaća banka

*SRETN
NOVA GODINA*

CENTRALA SDA

BOSNA

**1000.
U PRODAJI**

BILLY AGIĆ, AUTOMEHANIČAR, TUNER I HUMANISTA IZ TEŠNJA

Zašto sam odlučio donirati svoj bubreg

Glas javnosti je rubrika kojom magazin Start BiH daje mogućnost i priliku sasvim običnim ljudima da iznesu svoja iskustva, mišljenja, sugestije, probleme koji ih tište, ali i pozitivne primjere. Glas javnosti ovoga puta ima Tešnjak Billy Agić koji nam svojim primjerom pokazuje kako možemo biti bolji ljudi

Glavna preokupacija Tešnjaka Billyja Agića (29) je tuning ili prepravljanje automobila - više od 11 godina sređuje automobile ili, kako on kaže, „od krtija pravi bolide“. Danas je vrlo je uspješan tuner, koji je osvojio niz medalja i trofeja, oborio je bh. rekorde, ali osvojio i neke nagrade u Hrvatskoj i Srbiji. Već dugi niz godina Agić se bavi i video-bloggingom, animirajući ljude da pomažu drugima da se promijene nabolje. Bavi se i tetoviranjem, izrada trajnih obrva mu je specijalnost, ali ipak je tuning, kaže on, na prvom mjestu. Insistira na tome da ga zovu nadimkom jer ga čak ni u Tešnju više niko ne zna pod pravim imenom, a i pošta mu stiže na ime Billy Agić. No, ono po čemu je Billy trenutno poznat je njegova odluka da donira svoj bubreg nekome kome je on potreban. Naime, 20. novembra na svom fejsbuk-profilu Billy je objavio sadržaj krajnje jednostavan i iskren:

„Nakon dugog razmišljanja i gledanja u bol neke jadne dječice kojoj se sakupljaju novci za kupovinu bubrega ja sam odlučio da nekome poklonim svoj bubreg... Eto, da ne dužim više, neki će reći ovaj čovjek je lud ili poremećen, ali reći ću vam da sam oduvijek sanjao da nekome i nekako, na neki način spasim život... Ovo je moj način! Ja ne znam koja je procedura i kako se to radi i šta je potrebno da se nekome donira bubreg, ali onaj ko

traži bubreg sigurno će znati kako to sve ide... Bubreg isključivo želim da doniram nekom djetetu ili mlađoj osobi kojoj je život tek počeo i treba da se naživi na ovom dunjaluku... Zamolit ću vas SVE da razmijenite ovaj status na vaš profil da bi na taj način ovaj status vidio ili vidjela baš ta osoba kojoj bubreg treba ili da ovo sve pročita majka koja svom djetetu

na sve načine traži spas... Na ovaj korak sam se odlučio ne samo zbog toga što sam sanjao da nekome spasim život već i zbog toga što sam u ovom životu prošao baš sve, i dobro i loše... Na ovakav korak sam se odlučio jer imam osjećaj da je moj život već odavno prestao da traje i da ima neki značaj nekome i nečemu na ovom dunjaluku... Hvala svima koji su ovo pročitali i podijelili na svoj profil... P.S. Samo ću vam reći da kroz ovaj život prije svega trebate biti insan i ostalo uopšte nije ni bitno jer sve bude i prođe...”

Ovaj status je vidjelo i podijelilo više hiljada ljudi, a javilo se, kaže Billy, hiljade ljudi, od majki i očeva koji imaju i po troje djece, ali su oni sami bolesni i treba im bubreg, do mladih ljudi koji se raspituju za bubreg za svoje roditelje.

▶ VIDEO-BLOGINGOM ANIMIRA LJUDE DA SE PROMIJENE NABOLJE

- Neke klipove pogleda 20 do 30 hiljada ljudi, a neke 200 do 300 hiljada. Nekada ismijavam neke osobine, nekad nečije oblačenje, ove naše prekratke neukusne minjake, a nekada jednostavno plačem zbog nečeg što me pogodilo i poslije se raja javi:

nekog sam samo zabavio, ali neko je prestao pušiti, neko piti, neko je smršao, neko pomogao komšiji i te reakcije me tjeraju da i dalje pravim te klipove koji su ponekad smiješni, ponekad tužni, ali ljudima zanimljivi.

ŽIVOT ILI SMRT

- Razumijem da i stariji trebaju da žive, ali ja sam odlučio da to bude neko mlad, neko ko je u mogućnosti da njegov organizam prihvati tuđi organ i sada već postoji jedna djevojka kojoj ću donirati bubreg. Ona ima 23 godine, iz Sarajeva je, već radi određene pretrage, ali mislim da sam ju odabrao. Pred nama je vrijeme, vidjet ćemo kako će to ići jer postoje neke zakonske prepreke - Bosna je takva zemlja, komplikovana od pamtivyjeka, ali sada na tome radi nekoliko advokata i nadam se da ćemo uspjeti. Tu djevojku sam našao slučajno. Napisala mi je ogromnu poruku koju je počela sa: *Ja znam da ti ovo nećeš pročitati, ali sam uvjerena i da ima dragi Alah i da će mi dati rješenje...* Dvadesetak minuta sam čitao to što mi je napisala i najljepše mi je objasnila kakav je život koji živi, a pisala je o tome kako je polako napušta - ju i prijatelji jer više ne može da izlazi sa njima, ne može da ih prati u nekim aktivnostima, da odlazi u kafiće i tako sam nekako shvatio koliki je to problem. Na njenoj naslovnoj strani na fejsbuku je sličica na kojoj piše samo *Život ili smrt*. Pomislio sam: *Billy, pa ti si zdrav i vidi kako živiš, a vidi djevojku koja je bolesna koliko se bori i trudi...* Sada se čujemo povremeno, vidjeli smo se dva-tri puta i neću govoriti o detaljima, tražimo način da preskočimo te zakonske prepreke jer je to sve stvarno jako komplikovano, ali vjerujem da ćemo to riješiti i ne želim to da objavljujem jer naš narod je sklon da blokira sve što je dobro, da osporava i širi negativnu energiju pesimizmom (*te, to je nemoguće, te neće ići, te nije to to*) pa je bolje da za sada ostane ovako kako je, da nije javno.

MISLI DA JE NJEGOVA PONUDA NEKOME BILA SMIJEŠNA, DA JE NEKO POMISLIO DA JE LUD ILI DA PROVOCIRA LJUDE

- Ja se dugi niz godina bavim humanitarnim radom i koristim ogromni broj

poznanika koje imam, ali sam više puta osjetio da ne mogu dalje. Znam da to nije u redu, ali tako sam se osjećao. Mnogo toga sam ja prošao u životu, sa šest godina sam ostao sam s ocem, onda je bio rat i nas dvojica smo živjeli sami i bilo je dana kada je bilo jako teško. Sada sam u godinama kada bih trebao da imam porodicu i da gradim porodičnu harmoniju, ali mi je prošle godine umro najbolji prijatelj, Amar Jahić, čovjek koji mi je brat... Ma, više od brata, ako je to moguće. Sve smo prošli zajedno i on je zaslužan za ovo što ja jesam danas, a bio je iskren, neiskvaren, dobar... On se objesio prošle godine. U meni se tada nešto okrenulo. Nekako u to isto vrijeme sam ostao i bez djevojke sa kojom sam bio dvije godine i sa kojom sam razmišljao o budućnosti. Sve to me skrhalo, izgubio sam optimizam, mislio sam da svi žive osim mene, nisam imao snage i želje da živim, izgubio sam svaku volju i odlučio sam da nekome spasim život i stavio sam taj status jer sam pomislio ako mi je sudbina da umrem sad - umrijet ću i u paketu, a ako mi je sudbina da živim godinama - živjet ću i sa jednim bubregom.

SVAKA VJERA NALAŽE DA ČOVJEK BUDE ČOVJEK

- Kako su se ljudi počeli javljati nekako mi je Bog dao snagu, kao da sam našao izlaz iz tunela u kom sam bio. Da se razumijemo, ja jesam vjernik, ali nisam fanatik i ovo što imam malo brade mi je više imidž, ali meni pominjanje dragog Alaha daje neku snagu da idem dalje. Ne znam kako bih to objasnio, ali sa njim mi je lakše i svakom bih preporučio da u životu bira tiši i mirniji put, bez obzira koje vjere bio jer svaka vjera nalaže da čovjek bude čovjek, a za to ne moraš biti vjernik i ne moraš ići u bogomolju da bi bio dobar čovjek i bliže Bogu. Važno je samo iskreno misliti

▶ DOK ČEKA RASPLET OKO DONIRANJA BUBREGA, BILLY POKREĆE I DRUGE HUMANITARNE AKCIJE

- Sada skupljamo pomoć za jednu ženu, Melihu, samohranu majku troje djece. Žive u kući koja je obložena blatom i koja je stara oko 70 godina, krajnje neuslovna, nemaju ništa... Pozvao sam prijatelje da prikupimo pomoć i u manje od sedam dana smo skupili sve što treba, i šporet i novac i hranu i odjeću... Veliki broj ljudi se odazvao i svi su nesebično pomogli.

dobro i na njega, ali ljudi danas biraju pogrešan put, odaju se drogama, alkoholu i lako se izgube. Nije me strah i želim da učinim dobro djelo. Bio je to trenutak u kom sam osjećao da ne mogu dalje. Moj Amar je bio okidač. Poslije njegove smrti sam plakao, a sada postoji ta djevojka kojoj ću dati bubreg i pomoći da živi dalje. ●

Svim građanima Bosne i Hercegovine želimo sretne novogodišnje i vjerske praznike uz iskrene želje da nas ovi praznici ispunе radošću i ljubavlju.

JEDAN DAN U JEDINOM PROFESIONALNOM STUDIJU KERAMIKE I GRNČARSTVA U BiH

Glina je fantastičan terapijski medij i iz vas izvlači emocije za koje možda i ne znate da su negdje skrivene i da vas muče. Glina to osjeti

U sarajevskom Studiju keramike i grnčarstva TAKO, ekipa našeg magazina zabilježila je šta se to sve može napraviti od gline, kakva je razlika između grnčarstva i keramike, kakva terapijska dještva ima glina i koje turističke potencijale ona ima

PIŠE: Zdravko Čupović zdravko@startbih.info

Život je komad gline zato ne dozvolite da vam ga drugi oblikuju - tako bi mogao glasiti moto jedinog profesionalnog studija keramike i grnčarstva u Bosni i Hercegovini pod imenom TAKO, iz Sarajeva.

MALE GRUPE PRAVE VELIKA ČUDA

Sve dobre stvari su, kažu, sakrivene, a gusta večernja magla kroz koju se lagano probijamo dodatno nam otežava pronalazak studija u mirnom i izdvojenom dijelu sarajevskog naselja Dolac-Malta. Iza naziva studija se zapravo kriju inicijali **Tatjane Kovačević**, diplomiranog studenta Likovne akademije u Sarajevu, na Odsjeku produkt dizajn, gdje je, kako kaže, prvi put susrela i zavoljela keramiku. S obzirom da na Akademiji nije bilo adekvatnog odsjeka, Tanja je znanje o glini oblikovala u Beogradu, kod akademskog keramičara **Mihajla Petrovića**, te na brojnim simpozijima i radionicama širom Evrope.

Posljednje četiri godine, ona svoje bogato znanje zainteresovanim pre-

blještavo osvijetljen, prepun boja, gline, gipsanih površina, sitnih i krupnijih figura, te raznog alata, studio više izgleda kao neka radionica za odrasle iako se ovdje radi ozbiljno i temeljito.

- Radim sa malim grupama, od 5-6 polaznika. Kroz studio je do sada prošlo 50-ak polaznika, ali je važno istaći da većina njih nastavlja da dolazi godinama. Završetak kursa nije kraj njihovog dolaska ovdje. Neki su ovdje od prvog dana - govori Tanja dok nam pažljivo pokazuje brojne radove i eksponate koji krase prepune stalaže. Početni kurs inače traje

smo i na porodičnom danu opštine Novo Sarajevo sa grnčarskim kolom pa su djeca mogla vidjeti kako sve to funkcioni-

PROJEKAT

„Lavabo mi je jedan od budućih projekata koji namjeravam uraditi sebi kući kada budem renovirala banju“

START-u tehnici sa zmijicama

še. Imali smo i dvije vrlo posjećene izložbe naših polaznika. Nedavno smo izlagali i na Diplomatskom bazaru, gdje smo radove i prodavali pa smo vrlo zadovoljni. Također imamo i zajedničke časove roditelja i djece, što je zaista interesantno - navodi Kovačević samo dio bogatog studijskog programa.

Interesa za glinu definitivno ne nedostaje, smatra naša sagovornica, ali dodaje da je prezaletost roditelja i djece veći problem.

TREBA VAM NOVI LAVABO?

SAMI GA NAPRAVITE!

Zanimljivost svakako predstavlja činjenica da osnovni materijal, glinu, Tanja sama kopa na tajnoj lokaciji.

GDJE SU MUŠKARCI?

Ono što je svakako evidentno jeste rodni disbalans polaznika, što nam potvrđuje i Tanja.

- Muškaraca ima vrlo malo. U protekle četiri godine bila su tek dva ili tri. To je zapravo vrlo zanimljivo jer su većina profesionalnih grnčara muškarci - zbunjena je i naša sagovornica.

TANJA

Ovaj posao zahtijeva apsolutnu posvećenost i vrijeme. Nije ovo nešto što se može tek tako naučiti. Početni kurs jeste dva mjeseca, ali to je minimum minimuma

nosi u živopisnom potkrovnom studiju koji odiše toplinom i harmonijom već po samom ulasku.

dva mjeseca, nakon čega se može dolaziti na mjesečnoj bazi uz mogućnost individualnih časova. Centralni radni sto koji dominira studijom tokom naše posjete bio je prepun malih figura koje su čak i našem nevještom oku djelovale pomalo amaterski, ali ipak lijepo i unikatno u toj svojoj nesavršenosti. Pojašnjenje smo ubrzo dobili i bez pitanja. - Studio ima i posebne projekte koji se odvijaju u sklopu Udruženja Tako. Već dvije godine imamo i projekat sa djecom iz Doma Bjelave i ovo što vidite su upravo njihovi radovi koji se spremaju za izložbu. Imali smo i saradnju sa djecom korisnicima usluga javne kuhinje Crvenog križa. Osim toga učestvovali

- Sama je iskopam i preradim. Imam svoje nalazišta gline, a vrlo je kvalitetna jer sam je testirala na visokim temperaturama i spada u kategoriju kamenine. Glazure nabavljamo van BiH, a koristimo naravno i boje za keramiku - kaže naša sagovornica pomalo zagonetno.

TEREZIJA

Raditi sa glinom je velika relaksacija. Teško je to shvatiti nekome dok ne uzme glinu u ruke. Sve zaboravite tada

Potom se fokusira na tehnike rada te na same mogućnosti izrade koje imaju i praktičnu upotrebnost primjenu.

- Od gline se doslovno može napraviti sve što zamislite. Nema nikakvih granica. Od upotrebnih do skulpturalnih (trodimenzionalnih) predmeta. Od malih do jako velikih. Samo mašta je limit. Tehnike su

raznovrsne pa možete napraviti jako velike skulpture. Primjera radi, lavabo mi je jedan od budućih projekata koji namjeravam uraditi sebi kući kada budem renovirala banju. Uglavnom, sada koristim šolje, posude, tanjire... To je ono što kući koristim, a sama sam napravila - ističe naša sagovornica.

S obzirom da grnčarstvo i keramiku mnogi smatraju identičnim pojmom, Tanja pojašnjava da je jedina razlika u tome što grnčarstvo podrazumijeva isključivo rad na grnčarskom kolu, dok je keramika širi pojam koji obuhvata i modelovanje koje se može obavljati samo rukama.

Cijeli proces je znatno složeniji i dugotrajniji nego što bi se to moglo pomisliti u prvi mah.

- Upravo ta dužina procesa nam i otežava promociju. Za početak, sama izrada nekog predmeta zahtijeva određeno vrijeme, nakon čega slijedi faza sušenja. Ja sušim prirodnim putem na zraku, što u prosjeku traje 10-ak dana, u zavisnosti od vremenskih prilika. To je bitan proces da bi se izbjegao rizik od bilo kakvog pucanja. Nakon sušenja slijedi biskvitno pečenje. To je prvo pečenje kada glina zapravo prelazi u keramiku. Poslije toga slijedi bojenje glazurama, a onda se ponovo peče. Tek tada imamo gotov keramički rad. To je proces od minimalno 15 dana čak i za najjednostavnije predmete jer je princip identičan nevezano za veličinu predmeta. Ovaj posao zahtijeva apsolutnu posvećenost i vrijeme. Nije ovo nešto što se može tek tako naučiti. Početni kurs jeste dva mjeseca, ali to je minimum minimuma - navodi Tanja.

SA KURSA DO SAMOSTALNE IZLOŽBE

Osnovni alat u radu sa glinom je već pomenuto grnčarsko kolo, koje laticima i jeste prva asocijacija na rad sa glinom. Tu je svakako i gipsani sto koji upija višak

vlage, dok ostatak alata podsjeća na neku dobro opremljenu kuhinju.

- Koristimo drvene modelirke i dosta kuhinjskog alata. Zapravo je sve dosta slično kuhanju, odnosno pravljenju tijesta. Peć je također bitna jer bez nje nema ništa - ističe Tanja.

Potom nam gradira i složenost izrade pojedinih predmeta.

- Najteže je napraviti tanjir jer ga nije nimalo jednostavno osušiti i ispeći bez pucanja pa se on i ne radi na početku. Polaznici počinju sa tehnikom utiskivanja, što je ujedno i najstarija poznata tehnika. Kao što se može iz naziva pretpostaviti, uzmete komad gline kojeg oblikujete štipajući prstima. Nakon toga radi se tehnika sa zmijicama. Glina se rukama rola u zmijski oblik, nakon čega se slažu jedna na drugu. Ta je tehnika dobra jer ne morate praviti pravilne forme poput kruga. Treća tehnika je rad sa pločama. Oklagijom se izvaja glina, nakon čega se može savijati ili stavljati na gipsanu površinu. To su osnovne tehnike modelovanja. Kada je riječ o najpopularnijim predmetima mnogi misle da se najviše prave šolje, ali se one zapravo

Tanja za svojim grnčarskim kolom: "Glina zahtijeva apsolutnu koncentraciju i uvlači vas u svoj svijet"

TERAPEUTSKI MEDIJ

Osim konstruktivno provedenog slobodnog vremena, glina ima i neka terapeut-ska svojstva koja su u ovom vremenu ite-kako poželjna.

- Glina je fantastičan terapijski medij koji iz vas izvlači emocije za koje možda i ne znate da su negdje skrivene i da vas mu-če. Glina to osjeti. Ako ste taj dan neras-položeni, nervozni, a hoćete nešto da na-pravite, to će se odmah pokazati na vašem radu. Rad će biti odraz vašeg raspolože-nja. Koliko god da se trudili iz nekog ra-zloga glina vas neće slušati. Ona zahtije-va apsolutnu koncentraciju i uvlači vas u svoj svijet. Ne možete razmišljati ni o ka-kvim drugim stvarima koje vas muče jer se morate fokusirati. To je zaista fantastično. Na taj način se odmarate - kaže Kovačević.

jako rijetko prave. Najviše se prave zdje-le, slike, skulpturalne forme, svijećnjaci i vazne - kaže naša sagovornica.

Ona tvrdi da početnicima, osim dobre vo-lje, u početku ne treba ništa drugo, a kada je u pitanju uzrast polaznika moguć je do-lazak djece već od pete godine, dok gornja granica i ne postoji.

To potvrđuje i primjer Terezije Begić, koja i u svojoj 72. godini života u studio dolazi bez obzira na vremenske uslove i lične obaveze. - Keramikom sam se slučajno počela ba-viti u Kaliforniji, gdje sam bila u posje-ti. To mi se tamo svidjelo, a taman ka-da sam se vratila Tanja je otvorila školu. Ja sam od tada redovna evo već četvrtu godinu. Bez obzira na vremenske uslove

Studentica Nina Mutevelić, upravo pravi na-crt svog kompleksnog rada koji će, osim gli-ne, obuhvatiti i neke druge materijale

ja dolazim ovdje. I po ovoj magli nađem put do gline - kaže sa osmijehom gospo-đa Begić.

Zatim pokušava naći adekvatne riječi ko-

PROJEKAT

„Lavabo mi je jedan od budućih projekata koji namjeravam uraditi sebi kući kada budem renovirala banju“

jima bi opisala svoju ljubav prema ovom hobiju.

ART TERAPIJA I TURISTIČKI POTENCIJAL

Imajući na umu činjenicu da su mnogi tu-ristički suveniri napravljeni upravo od ke-ramike, Tanja se slaže da glina ima veliki turistički potencijal.

- Svakako da ima potencijal, mada sam se više bazirala na male serije i unikat-ne komade jer radim po narudžbi. To je moj lični rad koji je odvojen od škole. Ali taj turistički potencijal svakako posto-ji i neiskorišten je jer do sada nije ni bi-lo nekih ponuda. Naredne godine, me-đutim, planiram i edukaciju na Malti u pravcu art-terapije. To je ideja koja se dugo provlači kroz studio, pa bih volje-la da više radim u smjeru art-terapije. Ovom prilikom bih se svakako zahvalila i visokom predstavniku Valentinu Inzku, uz čiju sam pomoć prošle godine otišla na Internacionalni keramički simpozij u Austriji, gdje su bili fantastični umjetni-ci - kaže Kovačević.

- Raditi sa glinom je velika relaksacija. Teško je to shvatiti nekome dok ne uzme glinu u ruke. Sve zaboravite tada. Nema ništa ljepše nego kada od parčeta gline, zemlje stvoriti nešto lijepo. Imam puno predmeta kući koje sam sama napravila - od šupljikave zdjele za voće sa tacnom ispod, preko šolja, zdjela, tacni za kola-če i svijećnjaka. Sami sebi možete radi-ti predmete po narudžbi i dimenzijama koje vam trebaju. Najviše radova ustvari poklanjam, ali samo onima koji znaju da to cijene. Meni je to zadovoljstvo. Ovo je ipak unikatno jer je rađeno sa ljubav-lju i rukom. Na kolu ne radim zbog pro-blema sa kukovima pa radim samo ru-kama. Najduže sam radila lampu koja je sastavljena od raznih dijelova i liski. Moram svakako spomenuti i da sam ima-la i samostalnu izložbu prije par mjese-ci u muzeju u Prijepolju gdje sam inače radila 40 godina - kaže Begić, dok vješto oblikuje glinu za svoj novi rad.

Da glina uklanja generacijski jaz, čak i od pola stoljeća, dokazuje i 22-godišnja Nina Mutevelić, studentica Akademije likovnih umjetnosti u Sarajevu, na Odsjeku produkt dizajn, koja tik do Terezije upravo pravi na-crt svog kompleksnog rada koji će, osim gline, obuhvatiti i neke druge materijale.

- Volim raditi kod Tanje jer radim razli-čite projekte za Akademiju poput figura anđela, zdjela i drugih tema. Istražujem različite senzibilitete. Bitno je imati osja-ćaj za keramiku, treba voljeti raditi sa njom i uživati u tome. Postoji nešto što je riječima teško objasniti. Kada god imam neki rad u keramici ja sam ovdje. Imam dosta svojih radova kući, a najdraža mi je jedna zdjela oko koje sam se zaista potrudila i uložila puno truda i vreme-na. Inače, moj najduži rad sa glinom je trajao oko dvije sedmice - kaže Nina. ●

NAJČUDNIJI NOVOGODIŠNJI OBIČAJI

U najluđoj noći na groblju, opšta tuča šakama, šetnja sa praznim koferom...

Sarma, ruska salata, suho meso, novogodišnji koncert, razmjena čestitki i želja uobičajena je novogodišnja tradicija u Bosni i Hercegovini. Međutim, u raznim dijelovima svijeta ljudi gaje i neke neobične tradicije. Navest ćemo neke od njih

ŠETNJA SA PRAZNI KOFEROM (KOLUMBIJA)

Mnogi maštaju o putovanjima na koja možda nikada neće otići. Zato mnogi Kolumbijci pred Novu godinu sa praznim koferima šetaju po susjedstvu jer vjeruju da će im se na taj način ostvariti snovi u Novoj godini.

NOVA GODINA NA GROBLJU (ČILE)

Mještani Talca u centralnom Čileu vole da novogodišnju noć provedu na groblju u društvu svojih mrtvih rođaka. Vlasti tako u kasnim noćnim satima otvaraju kapije grobalja dok hiljade ljudi dolazi sa svjećama uz zvuke klasične muzike.

TAKANAKUY FESTIVAL (PERU)

Krajem svakog decembra stanovništvo jednog malog sela u Peru, uključujući i žene, učestvuje u tuči šakama kao načinu da se izmire sve razmirice među seljanima. Vjeruju da im to omogućava da čistih računa uđu u Novu godinu.

NOVOGODIŠNJE DRVO NA DNU ZALEĐENOG JEZERA (SIBIR)

Pred Novu godinu, ronionici u Sibiru buše rupe u ledom okovanom Bajkalskom jezeru i sade novogodišnje drvo na dno jezera.

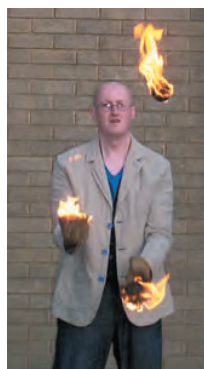
BACANJE NAMJEŠTAJA KROZ PROZOR (JUŽNA AFRIKA)

U Johannesburgu, u Južnoj Africi, najluđu noć mnogi provode bacajući stari namještaj kroz prozor. Slične tradicije postoje i u mnogim drugim državama.

ŽONGLIRANJE SA VATRENIM KUGLAMA (ŠKOTSKA)

U Stonehavenu, u Škotskoj, postoji običaj paradiranja i žongliranja ulicama sa vatrenim kuglama. Vjeruje se da ovaj običaj vuče korijene iz tradicije Vikinga.

ZVONA ZVONE 108 PUTA (JAPAN)

U skladu sa budističkim vjerovanjima, u Japanu zvona zvone 108 puta zbog vjerovanja da to donosi čistoću. U Novu godinu se također mora ući s osmijehom.

TAČNO U PONOĆ KAŠIKA LEĆE (ČILE)

Ukoliko pojedete kašiku leće tačno u ponoć, to će vam donijeti novac. Tako bar vjeruju u Čileu.

BACANJA SLADOLEDA (ŠVAJCARSKA)

U Švajcarskoj Novu godinu slave bacanjem sladoleda na pod.

BACANJE NOVČIČA (RUMUNIJA)

U Rumuniji se bacanje novčića u rijeku smatra običajem koji donosi sreću u Novoj

godini.

KANTE SA VODOM (PORTORIKO)

U Novu godinu mnogi stanovnici Portorika ulaze uz bacanje kanti sa vodom kroz prozor zbog vjerovanja da na taj način tjeraju zle duhove.

CRVENO I ROZE DONJE RUBLJE (TURSKA I ARGENTINA)

Nošenje crvenog donjeg rublja u novogodišnjoj noći naročito je popularno u Turskoj, a zalihe se, tvrde trgovci, vrlo brzo rasprodaju. U Argentini pak vjeruju da će im novo roze rublje u najluđoj noći donijeti novu ljubav. U Brazilu, međutim, više vjeruju u bijelu svečanu odjeću koja tjera zle duhove.

ŠAPTANJE SA STOKOM (RUMUNIJA)

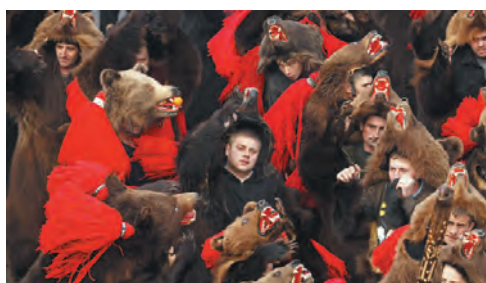
Poljoprivrednici u Rumuniji imaju ritual u kojem pokušavaju da razgovaraju sa stokom zbog vjerovanja da će im to donijeti sreću u nastupajućoj godini.

MASOVNO LJUBLJENJE (ITALIJA)

Osim veličanstvenog vatrometa, Trg svetog Marka u Veneciji mjesto je i masovnog ljubljenja u novogodišnjoj noći.

MEDVJEĐI KOSTIMI (RUMUNIJA)

Novogodišnju noć u Rumuniji mnogi dočekuju obučeni u medvjede kostime i hodajući od kuće do kuće vjerujući da će na taj način zlo otjerati od kuće.

DVANAEST ZRNA GROŽĐA U USTIMA (ŠPANIJA)

U novogodišnjoj noći mnogi u Španiji u usta pokušavaju da uguraju 12 zrna grožđa, po jedno zrno za svaki otkucaj sata tokom odbrojavanja.

KUPANJE U LEDENOJ VODI (VELS)

Oko dvije hiljade ljudi hrabro se kupu u ledenoj vodi u Saundfootu, u Velsu, u cilju prikupljanja novca za humanitarne svrhe. Osim toga, ledena voda je idealna za liječnije mamurluka poslije najluđe noći. Slična manifestacije se održava i u Firth of Forth, u Škotskoj.

SKAKANJE U TALASE (BRAZIL)

U Brazilu mnogi vjeruju da će im sedam skokova u talase donijeti sreću.

RAZBIJENO JAJE U ČAŠI (SALVADOR)

U ponoć razbijte jaje u čaši i ostavite ga na prozoru tokom noći. Kakvog oblika bude ujutru, takva će vam biti i sudbina nastupajuće godine, smatraju Salvadorci.

PEPEO U ČAŠI ŠAMPANJCA (RUSIJA)

Napišite želju na papir, zapalite ga i bacite u čašu šampanjca, ali je morate popiti najdalje minut poslije ponoći. Da je to način za ispunjavanje želje, smatraju mnogi u Rusiji.

GATANJE U TOPLJENI METAL (FINSKA)

Mnogi Finci u novogodišnjoj noći tope metal nakon čega ga bacaju u ledenu vodu. Tumačenjem dobijenog oblika pokušavaju saznati šta ih čeka u Novoj godini. ●

Teatar diše punim plućima

Na talasu dobrih vijesti i pozorišni djelatnici sumiraju plodnu 2015. godinu. Nove predstave, premijere i projekti od regionalnog značaja, ponovo su pozicionirale Sarajevo kao regionalnu prijestolnicu teatra, ali i ostala bh. pozorišta bilježe značajne rezultate

O pštoj društvenoj letargiji, koja već godinama prožima bh. svakodnevicu, domaći teatar se dugo opirao iako je i sam bio pritisnut brojnim problemima. Plamičak optimizma, koji su tako dugo održavali u ime svih nas, konačno je zahvatio i druge životne segmente, a na talasu dobrih vijesti i pozorišni djelatnici sumiraju plodnu godinu koja polako izmiče. Nove predstave, premijere i projekti od regionalnog značaja, ponovo su pozicionirale Sarajevo kao regionalnu prijestolnicu teatra, ali i ostala bh. pozorišta bilježe značajne rezultate. Pozorišta su opet puna, publika zadovoljna, a blagajne sabiraju krupnije apoene. Dinamičan, kakav po svojoj prirodi i jeste, teatar već ima više ciljeve, a naredna kalendarska sezona će biti još i bolja od prethodne. Nove premijere, novi festivali, nagrade, predstave... samo su dio planiranih projekata. Tako bar obećavaju menadžeri bh. pozorišta.

MNOGO POZITIVNIH REAKCIJA

Marijela Margeta Hašimbegović, direktorica Narodnog pozorišta Sarajevo ističe da je jako ponosna na činjenicu da su napravili jedan novi iskorak u radu i u samom kontinuitetu razvoja teatarske djelatnosti, jer su na neki način počeli da rade vrlo kvalitetno na oblikovanju repertoara u jednom posebnom teatarskom izrazu. To su, kaže ona, i dokazali sa premijerom predstave *Prosjaka opera*. - Na to smo jako ponosni jer smo jedan tako vrlo zahtjevan projekat uspeli da uradimo sa našim umjetničkim ansamblom i sa našim tehničkim ansamblom. To je nešto što je jako važno. Moram spomenuti i da su rezultati pozitivni i vidljivi i u posjećenosti Narodnog pozorišta, koja se izuzetno popravila u posljednje vrijeme. Samim tim je i blagajna vrlo zadovoljna. Zacijelo se i rad samih djelatnika u kući u svim segmentima veže za vrlo lijepu i

Marijela Margeta Hašimbegović

zdravu radnu atmosferu uz požrtvovanost i želju sviju da se neke stvari urade bolje i kvalitetnije - ističe Hašimbegović. Narodno pozorište u decembru je obnovilo i predstave jednočinki *Paquita- Bolero*.

- Taj balet smo upriličili povodom odlaska naše baletske djelatnice *Tefede Abazović* u penziju. Ona je svojim koreografskim pristupom ovom projektu krunisala svoj rad u NPS - kaže ponosno direktorica.

Mnogo je pozitivnih reakcija bilo i na predstavu *Prosjaka opera*, u režiji *Kokana Mladenovića*. Najpozitivnijim u svemu tome istaknuto je to što su i glumci i publika zadovoljni ovim projektom.

- Ova predstava, koju sa pravom možemo nazvati događajem, nije značajna samo za Narodno pozorište Sarajevo već i za ukupnu teatarsku sliku grada Sarajeva i BiH. Mislim da će ovo biti lajtmotiv i za druge uspješne projekte ne samo NPS već i generalno svih teatarskih kuća u BiH - isticao je sadašnji ministar kulture i sporta Kantona Sarajevo Mirvad Kurić, koji je u vrijeme premijere ove predstave bio v.d. direktor Drame NPS-a i aktivno učestvovao u njenoj realizaciji. Najavljivao je i otvaranja *male scene*, s ciljem da se i mladim rediteljima i glumcima pruži prilika.

- Radimo i dalje na planu rada za 2016. godinu, ali o tome ćemo javnost na vrijeme obavijestiti - kazala je za Start Hašimbegović.

Belma Čečo – Bakrač, v. d. direktorica Baleta NPS kao veoma pozitivnu stvar koja pokazuje da se, bar kad je riječ o baletu, zaista zahuktala atmosfera, ističe činjenicu da su u novembru vratili jednu od najljepših predstava, *Pepeljugu*. Istodobno, uz potražnju *Palčice*, predstave za djecu, obnovili su predstave *Paquita*, kompozitora *Minkusa*, na koju su, kako kaže naša sagovornica, ponosni.

- Ona je ono što je na kraju i naša vokacija, odraz jedne klasične spremnosti za izvođenje klasičnog repertoara - kaže Čečo-Bakrač, te podsjeća da su i svim sladokuscima baleta pripremili i jedan moderni komad, drugu jednočinku - *Bolero*.

- To je predstava koja je imala dug vijek. Nastala je 1977. godine, u koreografiji *Dragutina Boldina*, i imala izniman uspjeh i odaziv kod publike, i koja je ratnom Sarajevu značila baletski teatar pod opsadom tog vremena jer je bila jedina

Mario Drmać

predstava koja se mogla u to vrijeme izvoditi na našoj sceni. To je jedno sjećanje na ljude koji su ovdje bili u ratu i dali svoj doprinos za opstanak baleta i umjetnosti. Ujedno to će biti i proslava baleta kao umjetnosti koja je možda na jedan nepravdan način u proteklom periodu bila devalvirana - kaže naša sagovornica.

DOBRODOŠLA PUBLICI U TMURNOM VREMENU

Direktor Pozorišta mladih, Mario Drmać ističe da je ovo pozorište konačno malo počelo da se gura u petoj brzini i tempu koji, kako kaže on, i njemu odgovara. Njegovim imenovanjem počele su se dešavati razne promjene, od Oktobarske pozorišne revolucije preko vraćanja novogodišnjeg programa, uz rad na dječijoj predstavi te povratak dramske predstave *Vremenski tunel*.

- Ako se stvari budu odvijale kako je i planirano, zasigurno ćemo se potruditi da opravdamo naziv Pozorište mladih i da ono zaista bude pozorište za mlade. Želimo otvoriti vrata svim mladim glumcima, studentima glume sa nekim njihovim novim diplomskim predstavama, afirmirati ih. Podsjećam da smo kroz oktobarsku revoluciju već imali priliku pogledati tri takve predstave. U planu je i rad na jednoj većoj i zahtjevnijoj predstavi, pod nazivom *Maša i medo*, na radost svih nas - govori Drmać o radu i planovima.

U svom kratkom mandatu Dario Vučić, v. d. direktora Opere NPS ističe novu premijeru *Služavku gospodaricu*, *Giovannija Battiste Pergolesija*, koju su spremili u rekordnom roku - za samo 12 dana.

- To je jedna komična opera koja je dobrodošla publici u ovom tmurnom vremenu. To bih izdvojio kao jednu zaista lijepu predstavu koja je pritom mobilna pa sa njom možemo putovati i u manja mjesta. Inače, uvijek zastupam to da pozorište generalno mora, a pogotovo Opera, koja je jedina u BiH, putovati po manjim mjestima gdje ljudi nemaju priliku vidjeti operu jer je mnogima teško doći u Sarajevo samo da bi pogledali predstavu - kaže on. Kada je riječ o planovima za narednu godinu, nada se da će u aprilu napraviti, a iduće godine inače slave i 70 godina opere u Sarajevu, Mozartovu operu *Don Giovanni*, premijeru koja bi većinom trebala biti sastavljena od naših domaćih solista filharmonije. Režiju bi trebao raditi Admir Glamočak.

- Nadam se da će to biti jedna lijepa i kvalitetna opera koja je malo drugačija jer smo do sada najčešće imali talijanske opere. Iduće godine bismo trebali imati i premijeru djela *Zmaj od Bosne*, domaćeg kompozitora Asima Horozića koji je već komponovao *Asku i vuka* i *Hasanaginicu* - kaže Vučić.

Kada je riječ o Sarajevskom ratnom teatru (SARTR), direktor Nihad Kreševljaković smatra izuzetnim uspjehom da je ovaj teatar, u uvjetima u kojima se kultura danas nalazi, ove godine uspio realizirati pet predstava među kojima je *Životinjska farma*, u režiji Dine Mustafića, *Brašno u venama*, u režiji Borisa Liješevića ili nova formula njihove hit predstave *Tajna džema od malina*, u režiji Selme Spahić. Realizirali su i performanse *Ostavi trag u njihova sjećanja* u povodu obilježavanja godišnjice genocida u Srebrenici te radiodramu *Skinut ću ti zvijezde u kašiku*, po tekstu Edina Krehića, također posvećenu Srebrenici. Očuvati su i kontinuitet posebno važnog programa *Teatarski opservatorij* u sklopu kojeg su realizirali predstavu *Tramvaj zvani žudnja*, a čak tri njihove predstave našle su se u programu ovogodišnjeg Messa, na kome su dobili i četiri nagrade.

- Iz prethodnih godina na repertoaru smo sačuvali fantastične i važne predstave poput *Ay Carmele* ili predstave *Prst*. Sarajevski ratni teatar ostao je otvoren prostor za ljude s idejama i na to smo najviše ponosni - kaže Kreševljaković. Krajem godine realizirali su predstavu *Mala sirena*, u režiji Dubravke Zrnčić Kulenović, što je

Nihad Kreševljaković

dio programa za najmlađu publiku, a nakon nje planiraju započeti i rad na predstavi *Stanje šoka*, u režiji mlade rediteljice Mirne Dizdarević.

FESTIVAL REGIONALNOG KARAKTERA

Emir Hadžihafizbegović, direktor Kamernog teatra 55 za ovaj teatar kaže da je jedan uspješan kolektiv koji nema nikakve bljeskove koji bi mogli biti pozitivni incident.

- To je teatar koji godinama proizvodi sjajne predstave i osvaja mnogobrojne nagrade na raznim festivalima unutar BiH, regije, ali i po cijelom svijetu. Bio bih nekorektan kada bih nešto posebno izdvajao mada imamo nekoliko predstava koje su brend Kamernog teatra. Ponosan sam što sam dio cijele ove ekipe. Mislim da je Kamerni teatar stvarno pozitivna BiH. Također, mislim da imamo jedan od najboljih glumačkih ansambala u regiji. Što se tiče stvari na kojima ću raditi kao upravnik to svakako jeste Festival Jurislava Korenića, koji je teatarski postament u gradu Sarajevu, ali i teatarskom životu BiH. On je bio osnivač Malog pozorišta, kasnije Kamernog teatra, osnivač Pozorišta mladih, Messa... Otišao je sa 59 godina iz teatra i s ovog svijeta kao dramaturg u Narodnom pozorištu. Rođeni Zagrepčanin i jedna volšebna biografija u koju staje nećijih sedam. Dani Jurislava Korenića i „Nagrada Žan Marolt“ koji je bio sjajan čovjek i veliki glumac koji je ostavio neizbrisiv trag u glumačkom ambijentu BiH, pogotovu Kamernog teatra čiji je bio član. Ta dvojica ljudi će sigurno obilježiti taj festival koji će biti regionalnog karaktera sa najboljim predstavama. Volio bih naravno da to, i kada ja odem s ovog mjesta, ostane tradicija - kaže Hadžihafizbegović. Kako je za naš magazin istakao direktor Narodnog pozorišta Republike Srpske, Nenad Novaković, prošla sezona im je prošla u podizanju i stvaranju uslova za razvoj tzv. kulturne diplomatije kako bi sa kulturnim proizvodom iz BiH izašli i van granica našeg jezičkog područja.

- Da nas neko razumije i u bijelom svijetu. U tom pogledu dosta smo znanja, truda i sredstava uložili u projekat verbalnog teatra, gdje smo dogovorili gostovanja dva puta po 15 dana u Francuskoj, Njemačkoj, Austriji i Bukureštu. To nam je bio poseban cilj jer smo u posljednje četiri godine imali projekciju podizanja kvaliteta u samom pozorištu i ovo je bio vrhunac nečega što možemo uraditi u verbalnom teatru jer mi pripadamo grupi malih jezika, a sa titlom ide sporije i komplikovanije - kaže Novaković. Najavljuje da im je u dolazećoj godini plan i zadatak da pažnju posvete domaćem tekstu i autorima, da počnu graditi i vlastitu infrastrukturu i ljudske resurse

Emir Hadžihafizbegović

jer je, kako kaže, evidentno da im nedostaju dobri reditelji, producenti, dobri dramaturzi i pisci. Poseban akcenat u drugoj polovini godine biće im na edukaciji i osposobljavanju kadra u tehničkom sektoru pozorišta. Za Narodno pozorište Tuzla (NPT) 2015. godina je bila vrlo uspješna, ističe Armin Čatić direktor ovog pozorišta. Početkom godine su pripremili tri premijere - E. E. Schmit, *Zagonetne varijace*, u režiji Nermina Omića, F. Vebera, *Budala na večeri*, u režiji Midhata Kušljugića, i J. S. Popović, *Pokondirena tikva*, u režiji Aide Bukvić. Takođe su, u koprodukciji sa Narodnim pozorištem Republike Srpske i Festivalom Grad teatar Budva, uradili predstavu *Srodne duše*, radenu po Aristofanovim komedijama *Ptice* i *žabe*, u režiji Dine Mustafića. Premijera u Budvi je bila u julu, a u Banjoj Luci u decembru. NPT je u 2015. godini realizovalo nekoliko značajnih gostovanja, a Čatić posebno ističe prvo gostovanje u Turskoj (Bursa) sa predstavom *39 stepenica*, u režiji Nine Kleflin, na II Internacionalnom pozorišnom festivalu balkanskih zemalja *Balkan Breeze* u martu ove godine.

- Ono po čemu će se pamtili 2015. u NPT je da su u ovoj godini započeti radovi na rekonstrukciji zgrade i to po prvi put od useljenja 1952. godine. Sa radovima na rekonstrukciji se krenulo krajem mjeseca jula, urađena je sanacija krova i riješen je veliki problem sa kojim smo se susretali kada god bi pala malo obimnija kiša. Urađena je i rekonstrukcija scene, promijenje su daske koje život znače, a ono što će posebno obradovati tuzlansku publiku je da su promijenjene stolice u pozorišnoj sali - priča Čatić i ističe da će u novu 2016. ući u novom ruhu. Samo svečano otvaranje planirano je početkom godine i to sa premijerom predstave *Ko se boji Virdžije Vulf*, Edvarda Olbija, u režiji Jovice Pavića. U programu ceremonije svečanog otvaranja, pored premijere, Čatić kaže da će za svoju publiku organizirati i *Reviju Tuzlanski pozorišni dani 2015*, koja se tradicionalno organizuje u novembru, ali zbog navedenih radova bili su primorani da je prolongiraju za početak godine.

- U novu godinu ulazimo sa velikim planovima i željama, nakon svečanog otvaranja i Revije za našu publiku planiramo izvesti nekoliko velikih premijera - poručuje on. ●

„DAME BIRAJU“

Ovo nije striptiz i šega i šala; ovo je poruka da mladi ljudi uzmu stvari u svoje ruke i bilo šta da rade; pošteno i da se ne stide

Iako predstava „Dame biraju“, u produkciji Altteatra, žari svojom duhovitošću, a izvođenjem striptiza pali atmosferu u salama, ona zapravo šalje jednu vrlo ozbiljnu poruku

Gledalište predstave „Dame biraju“, u izvedbi Altteatra, jedno je od mjesta u kojima je tokom 2015. godine zasigurno bilo najviše smijeha. Na kraju predstave se iz publike, koju mahom čine žene, obično čuje „Eto mene i sutra!“ ili „Oni nisu normalni!“ ili „Da sam se porodila od smijeha tužila bih ih!“ i slično. Predstava „Dame biraju“ je zapravo bh. verzija predstave „Skidaj se do kraja“ („Full Monty“), priča o nekoliko nezaposlenih mladih muškaraca koji se odlučuju samozaposliti kao grupa stripera. Beskrajno duhovita, zabavna i smiješna predstava, u kojoj ima mnogo muških razgovora, strahova, ljubavi, problema sa ženama, majkama, religijom, vlastitim predrasudama, tuđim interesima, umotavanja u foliju zbog oblikovanja tijela, priče o brijanju nogu i drugih dijelova tijela... Zapravo, šalje poruku da bi svako trebao pokušati sam graditi svoju sreću i da ne treba imati straha ili stida od bilo kog pošteno urađenog posla.

SVE SE POKLOPILO

Svojim sretnim krajem ova predstava šalje poruku da se treba boriti za sebe i suprotstaviti vlastitim strahovima i predrasudama, ali i bez te poruke kao da svima donosi sreću i radost, i onima ispred i onima iza scene.

- Evo, recimo, mi smo svi na početku ovog projekta bili bez stalnog posla, a sada svi imamo ozbiljne angažmane i za koji mjesec bismo svi mogli imati stalni posao što ja vidim kao rezultat neke pozitivne energije stvorene oko ove predstave i onog što smo uložili u ovaj projekat. Bila je to neka luda sreća i ja hoću da vjerujem da se sve to desilo zbog ove energije i ludih stvari koje se dešavaju oko predstave. Sve se nekako poklopilo - kaže

Emir Fejzić, jedan od glumaca u predstavi, inače docent na Odsjeku za pokret na Akademiji scenskih umjetnosti u Sarajevu. Na pitanje o tome „da li se skidaju po kućama, svadbama ili teferičima“ malo su kao uvrijeđeni.

- **Odgovor je kategorično ne, to ne može niko da plati!** - kaže Enes Salković, glumac sa angažmanom u zeničkom Narodnom pozorištu.

Svi su gledali film ili predstavu „Full Monty“ i prije ulaska u ovaj projekat, ali i na početku priprema, i očekivali su da će predstava biti dobro prihvaćena.

STRIPTIZ

„Naša duhovitost i striptiz nisu jednostavni. Ko god to misli grdno se vara“

- Nadali smo se jer tekst je duhovit, ekipa dobra, režiser je Admir Glamočak, ali dok smo radili pripreme nismo mogli znati šta nas čeka. Sada se već bližimo pedesetom izvođenju za vrlo kratko vrijeme i vjerujemo da će tako biti i u budućnosti. Za sada nas uveseljavaju komentari publike. Znamo za jednu djevojku koja je predstavu gledala 13 puta i jako joj se divimo. Evo, ja joj skidam kapu - kaže Salković.

Ipak, uglas tvrde da „čak ni njoj ne bi odigrali posebnu predstavu“.

- Ljudi miješaju babe i žabe. Nama je ovo profesionalni izazov i mi se jako trudimo, nastojimo da svijetla obraza izađemo na scenu i odigramo predstavu. Generalno, Altteatar je rezultat neprekidnog i predanog rada - pojašnjava Fejzić.

No, ne kriju da se i oni na sceni dobro

zabavljaju.

- **Zabava je obostrana! Bez toga ni reakcija publike ne bi bila ovakva kakva jeste** - kaže Adnan Goro, asistent na predmetu Gluma na Akademiji scenskih umjetnosti u Sarajevu.

Ali ne kriju da uvijek postoji strah da se neko sjeti i proglasi ih „opasnim za moral i ćudoređe“.

- **Uvijek postoji taj strah** - kaže Fejzić, a Salković dodaje „da bi to bio i dobar znak“.

- **Volio bih da se to desi jer bi to značilo da teatar može da pomjeri neke stvari u ovom našem letargičnom društvu, ali čisto sumnjam jer je bilo predstava koje su govorile o gorim pojavama i nije se desilo ništa** - pojašnjava Salković.

Ova profesionalna grupa je za samo šest mjeseci odigrala skoro 50 predstava i dobila nekoliko nagrada.

- **Dvije najznačajnije nagrade su sa Festivala „Gola mjesečina“ iz Skoplja: najbolja predstava i najbolja režija, a na festivalu Zaplet u Banjoj Luci u oktobru je Emir Salković dobio nagradu kao najbolji glumac, a Emir Fejzić je proglašen glumcem večeri. Inače, igrali smo po cijeloj BiH: Brčko, Banja Luka, Bijeljina, Prijedor, Visoko, Zenica, Kakanj, Mostar, Tuzla... Od Neretve do Drine i od Une do Save i reakcije su svuda iste, ljudi su željni smijeha!** - kaže Davor Sabo, inače asistent na predmetu Glas na ASU u Sarajevu.

Fejzić napominje da su nagrade rezultat kvaliteta predstave i pozitivne energije koja vlada od početka projekta:

- **Sve je to rezultat predivnih igranja u kojima mi stalno nadograđujemo predstavu i osvježavamo je kako bi svaki put bila kao premijera. Mi se trudimo da je držimo svježom, da ne dosadi ni nama,**

ni publici i mislim da je to ključ uspjeha.

PEDESETA IZVEDBA ĆE BITI POSEBNA

Na pitanje o tome da li na scenu doleti neki grudnjak ili drugi dijelovi ženske odjeće, kažu da ima svega i da prave kolekciju. A kako se bliži i pedeseta izvedba, najavljuju iznenađenje.

- Pedeseta izvedba će biti posebna, to je naš mali jubilej i detalji su za sada tajna, možemo samo reći da će to biti izvedba u Sarajevu - najavljuje Goro.

Ovi profesionalci i nakon skoro pedeset izvedbi redovno imaju probe, posebno koreografija, a ako nisu igrali petnaest dana – ponovo prođu cijelu predstavu. Za sada im je najveći problem to što niko u ekipi, osim jedine žene među njima, glumice Amile Terzimehić, nema zamjenu.

- Ja sam u Doboju imao povredu, na kraju predstave sam se iza scene sudario sa jednim od kolega i nespretno dočekaao na nogu i povrijedio meniskus. To baš nije anegdota, ali smo istog dana imali i večernju izvedbu i karte su bile rasprodate tako da nismo mogli otkazati predstavu, pa je uletio Slaven Vidak, a ja sam bio sufler - priča Mirza Dervišić, glumac sa stalnim angažmanom u Pozorištu mladih u Sarajevu.

- Ne bi bilo loše imati igrača sa klupe, a Slaven to polako postaje i već je igrao i Bernija i Berija pa će i druge, ako zatreba, ali mi se nadamo da se to neće dešavati jer nama je naše tijelo jedini alat za rad - kaže Salković.

Fejzić pojašnjava da je Slaven igrao u prvoj predstavi, da poznaje tekst, tematiku i da je najbezbolnije da, kada se desi nešto ovako, uleti kao zamjena.

Tvrde da im kolege ne zavide, ali i pitaju „na čemu bi im zavidjeli“.

- Postoje razna pitanja o predstavi, ali nas kolege uglavnom podržavaju, dolaze da

vide predstavu, neki čak i više puta, dobili smo i pohvale. Meni je divna energija oko ove predstave, prepozitivna. Valjda mi sa scene i iz ekipe prenesemo na druge tu vedrinu i ko god dođe ili na pro-

JUBILEJ

„Pedeseta izvedba će biti posebna, to je naš mali jubilej i detalji su za sada tajna, možemo samo reći da će to biti izvedba u Sarajevu“

bu ili na pripremu, uklopi se jako brzo s nama i žao mu da ode - priča Fejzić. - Naša duhovitost i striptiz nisu jednostavni, ko god to misli grdno se vara. Napraviti dva-tri pokreta na sceni i uz muziku nije nimalo lako, ja recimo imam tri lijeve noge i ne znam hodati

kako treba i sve ovo nije bilo nimalo lako - kaže Salković.

Uglas odgovaraju negativno na pitanje da li se osjećaju kao objekti jer su pažnju privukli tek kada su se počeli skidati na sceni.

- Za nas ovo nije striptiz i šega i šala, nego poruka da mladi ljudi treba da uzmu stvari u svoje ruke i bilo šta da rade, ali pošteno i da se ne stide. Najgora stvar je sjediti kući i kukati nad svojom sudbinom umjesto boriti se za bolju budućnost. Altteatar je nastao prije deset godina s idejom da pripremi upravo ovu predstavu i tada je problem nezaposlenosti bio veliki, a sada je možda još izraženiji i, po mom mišljenju, ovo je genijalan trenutak za ovu predstavu jer za nas je priča o nezaposlenosti inicijalna kapsula za ovu predstavu - kaže Fejzić.

MLADI RAZUMIJU PREDSTAVU

Salković ističe da ih posebno raduju razgovori sa publikom poslije predstave, a pogotovo kada im na predstave dolaze srednjoškolci. Posebno su zahvalni i ambasadi SAD-a u BiH koja je prepoznala kvalitet ovog projekta i potrebu da se ova predstava igra za učenike srednjih škola širom BiH. Niko drugi to nije prepoznao na taj način, kaže on, ni javne institucije, ni država, ni opštine, kantoni...

- Ljudi kojima smo došli su stvarno pokazali veliku radost jer smo dolazili u mjesta u kojima nema pozorišta i igrali i potom ostali i razgovarali sa njima. Ti srednjoškolci i studenti super reaguju na striptiz, duhovitost i šalu, ali jako dobro razumiju ono o čemu mi govorimo i ambijent u kom žive. Nije vam svejedno kada ih čujete, kada vidite da razmišljaju samo o tome kako da odu iz ove zemlje. Zaledite se kada vidite kako razmišljaju o sebi, svijetu i budućnosti i nije nimalo smiješno ni duhovito, >

VLAST OČITO NE ŽELI DA MLADI MISLE SVOJOM GLAVOM

Udruženje dramskih umjetnika Altteatar je nevladina organizacija kroz koju je u proteklih desetak godina prošlo više od stotinu umjetnika koji su kroz različite projekte realizirali svoje ideje. Do sada su odigrali oko 1.000 izvedbi 15 različitih predstava koje je vidjelo oko 100.000 ljudi u BiH, regiji, ali i Evropi. Predstava „Dame biraju“ je u relativno kratkom roku za 40-ak igranja vidjelo oko 15.000 ljudi, a posebno su ponosni na 20-ak predstava koje su, uz podršku Ambasade SAD u BiH, odigrali za srednjoškolce u više gradova širom BiH.

Inače, Altteatar na svom repertoaru ima još desetak predstava: za stariju publiku „Food

Eliminator“, „Vanjek i Sladek“, „Volio sam Eminu opasno po život“, „United!“, „Art“, te za djecu „Klovnologija“, „Priče starog tramvaja“, „Djevojčica sa šibicama“, „Mrazova čarolija“, „Ko je ukrao dječija prava“...

Predstavu „Dame biraju“ su prvi put izvodili 2005. godine, a nova izvedba je nastala u saradnji sa „Kroz prozor fabrika“, iz Beograda, sa kojom je Altteatar pokrenuo projekat „Istrajati“ sa ciljem da potaknu mlade da preuzmu društvenu odgovornost.

- Balkans Art and Culture Fund je dodijelio inicijalna sredstva kojima je započeta realizacija projekta. Najprije su realizirane radionice u Sarajevu i u Beogradu na kojima

su mladi glumci i studenti glume iz Srbije i BiH razgovarali o tome šta muči mlade na ovim prostorima. Radionice su rezultirale izborom tekstova koji će biti polazište za realizaciju predstava, kao i izborom glumaca koji će igrati u predstavi. Ovaj projekat je u BiH podržala Fondacija za muzičke, scenske i likovne djelatnosti Sarajevo, a većina sredstava je obezbijeđena iz fondova BAC i Ureda za odnose sa javnošću Ambasade SAD u Sarajevu. Nas ovakav odnos bh. vlasti ne čudi jer oni očito ne žele da mladi ljudi počnu da misle svojom glavom - pojašnjava Bevanda.

nego zabrinjavajuće, a Altteatar pokušava da uoči probleme i anomalije i da otvori te temu, da razgovaramo o tome. To je cilj i svrha Altteatra. Nas je kroz projekat „Istrajati“, koji je podržala ambasada SAD-a, vidjelo samo srednjoškolaca i studenata šest do sedam hiljada i to nije malo, pogotovo ako smo im bar malo pomogli da razmišljaju sa manje straha ili pesimizma - pojašnjava Salković i naglašava da „ne zna za pozorište koje je u šest mjeseci 50 puta odi-

DJEVOJKA

„Za sada nas uveseljavaju komentari publike. Znamo za jednu djevojku koja je predstavu gledala 13 puta i jako joj se divimo. Evo, ja joj skidam kapu“

gralo predstavu“.

Naime, za razliku od oficijelnih pozorišta gdje se često čuje da nema para, publike i slično, Altteatar nema tih problema ili barem nema ova predstava.

- Stvar je u tome da svako radi svoj posao i ono za šta je zadužen. Onda nema problema. Važno je da se posao ne radi samo zbog plate ili honorara jer tada izostaje ono nešto što ima ova predstava, a to je ljubav prema poslu - kaže Fejzić.

Njihova izvedba predstave „Dame biraju“ ili „Skidajte se do kraja“ je jedina profesionalna izvedba ovog komada u bivšoj Jugoslaviji i kažu da su gdje god su nastupali dočekani sa radošću. Tako 2016. počinju na regionalnoj turneji i očekuju da će reakcije biti iste kao na domaćem terenu. Već su igrali u Skoplju i Fejzić naglašava da nije bilo nikakve barijere, čak ni jezičke - ljudi su reagovali isto kao i u Sarajevu ili bilo gdje drugo.

- Svi smo angažovani i na drugim poslovima, ali je Altteatar za nas poseban izazov jer je to jedno od rijetkih mjesta ili prostora u umjetničkom sektoru gdje mladi ljudi mogu da se probaju, kreativno izraze i započnu karijeru jer danas je teško tek svršenom glumcu bez lude sreće da ga neko angažuje, teško je započeti karijeru i ovo je jedna od najpozitivnijih stvari koja se mogla desiti i glumcima i publici - kaže Fejzić.

Sabo je najmlađi u postavi, nedavno je diplomirao i odmah upao u ekipu i predstavu. Igrao je na svim scenama u BiH,

„Za nas je priča o nezaposlenosti inicijalna kapsula za ovu predstavu“

ali i na stadionu pred dvije hiljade ljudi, u Skoplju. On ističe da Altteatar kao pokret omogućava mladim glumcima da osjete scenu, da igraju, a njegove kolege pojašnjavaju da je predstava svaki put drugačija jer im i publika ponudi nešto novo i isprovocira ih.

Predstavu „Dame biraju“ je režirao Admir Glamočak, uz asistenciju Amre Mehić, scenografiju i kostim potpisuje Lejla Hodžić, dok se za grafički dizajn pobrinula Naida Begović. Uz glumce, ekipu čine producent i predsjednik Altteatra Slaven Vidak, majstor svjetla Rusmir Efendić, majstor tona Irhad Hodžić, kostimografkinja Nevzeta Musabegović. Logističku podršku cijelom projektu pruža Srđan Vidaković, dok je portparol ekipe Peter-Josip Bevanda. ●

**LAŽITE O SVOJIM GODINAMA
BEZ IJEDNE RIJEČI.
VJERUJTE LINIJI CELLULAR ANTI-AGE.**

OTKRIJTE ČVRŠĆU KOŽU KOJA IZGLEDA MLAĐE:
PATENTIRANA NIVEA TEHNOLOGIJA.
LINIJA CELLULAR ZA UČINAK POMLAĐIVANJA.

pankreatin
Mezym®

Osjećate težinu hrane u stomaku?

Za **lakše** varenje

tu je **Mezym®**!

BERLIN-CHEMIE
MENARINI

U apotekama bez ljekarskog recepta!

Prije upotrebe pažljivo pročitati uputstvo o lijeku. Za obavijesti o indikacijama, mjerama opreza i neželjenim efektima posavjetujte se sa ljekarom ili farmaceutom.